

E- BOKEN

– lätt att göra, svår att sälja

Sus Andersson

Rapport från Svenska Förläggareföreningen, SvF

E-boken

– lätt att göra, svår att sälja

Sus Andersson

Rapport från Svenska Förläggareföreningen, SvF

Rapporten kan beställas från:

Svenska Förläggare AB
Drottninggatan 97
113 60 STOCKHOLM
tfn 08-736 19 40
info@forlaggare.se

© Författaren och Svenska Förläggareföreningen

Redaktör Gunilla Sundén

Grafisk form Majbritt Hagdahl

Tryckt av EO Grafiska, Stockholm 2009

Stockholm oktober 2009

ISBN-978-91-976255-7-9

Innehåll

1. Förord

KJELL BOHLUND

2. Inledning

3. Internationell utblick

4. Sverige – en marknad i sin linda

5. Att läsa och att göra e-böcker

6. Miljö

7. Integritet

8. Pliktexemplar

9. Källor

Förord

Den svenska e-boken har hittills genererat mer utredningar, förhandlingar och diskussioner än försäljning. Inom allmänutgivningen har e-boksmarknaden hittills varit liten och i stort sett begränsad till bibliotekens utlåning. Detta kommer med säkerhet att förändras.

Medan vi varit tidiga och framgångsrika i etableringen av en ljudboksmarknad har vi på e-boksområdet varit betydligt långsammare än flera andra europeiska länder. Möjligen kan det påståendet nyanseras till att den svenska förlagsbranschen varit mindre benägen att experimentera – i pengar är e-boksmarknaden för allmänlitteratur liten i hela Europa.

Denna rapport, som innehåller en internationell översikt samt intervjuer och data från den svenska bokmarknaden, är ett led i Svenska Förläggareföreningens omvärldsbevakning för medlemmarnas räkning.

Kjell Bohlund

Ordförande i Svenska Förläggareföreningen

PRESENTATION AV FÖRFATTARNA

Kjell Bohlund Ordförande, Svenska Förläggareföreningen

Sus Andersson Teknikjournalist sedan drygt 20 år.
Redaktionssekreterare på tidningen Svensk Bokhandel
fram till våren 2009. Numera frilans.

Inledning

”E-boksmarknaden lyfter när en e-läsare med bra skärm, handdatorfunktioner och ett pris under tusenlappen når marknaden. Och den kommer inom 18–24 månader.” Citatet är från tidningen *Wired* – från år 2001.

Önskeplattan finns fortfarande inte. Men diskussionen låter nästan likadant idag.

Få tror att e-boken ersätter den tryckta boken i första taget. Men den blir allt mer intressant som alternativ. Vartefter människor vänjer sig vid att läsa större textmassor på skärm blir övergången till att läsa böcker på samma sätt närmast självklar. Och fördelarna med e-boken väger då allt tyngre: Att kunna bära med sig två veckors lektyr utan att det väger ett gram mer än en enda bok i packningen. Att kunna söka sig fram i texten, att strukturera sitt bibliotek med hjälp av egna och andras sökbegrepp. E-böckerna är bra för äldre människor, eftersom texten ofta går att förstora rejält. Via mobiltelefoner eller trådlösa uppkopplingar på läsplattorna kan även de som är på språng lockas att köpa böcker.

Närmare tio år har gått sedan den förra e-bokshajpen, men lite har hänt. År 2000 grundades den svenska e-boksdistributören Elib. Idag finns mindre än 2 000 e-böcker i företagets servrar.

Många väntar på ett Ipod-moment för e-böckerna; när den apparat kommer som ska förlösa marknaden, som Ipoden gjorde med den digitala musiken. En del hävdar att det redan inträffat i USA, i och med att Amazon lanserade sin e-bokläsare Kindle. Och när nu en läsplatta, Nuutz, är på väg att börja säljas i Sverige – då kanske ögonblicket är här.

Men är det ett Ipod-moment? Av den totala bokförsäljningen i USA står e-böckerna fortfarande bara för några enstaka procent, även om Amazon talar om en högre andel.

Nuutz, liksom flera av de e-läsare som det pratas om, saknar en detalj som Kindle hade redan från början: en trådlös uppkopplingsmöjlighet. Den ger e-boken en mycket stark fördel framför den tryckta boken: du får den på några sekunder, var du än befinner dig.

Erfarenheterna från Japan pekar också på att den mobila uppkopplingen är väsentlig. Omsättningen för e-böcker började växa först för några år sedan, trots att den första läsplattan lanserades 1993. Hela den kraftiga tillväxten i Japan kommer från e-böcker som levereras till mobiltelefoner.

Där var det inte lanseringen av en ny apparat som var lösningen, utan infrastrukturen: läsverktyget har de flesta redan, och det finns betalningsmodeller som människor känner igen från annan e-handel. Dessutom finns ett stort utbud, som hela tiden fylls på med nyproducerat material, och mycket är skapat just för mobiltelefonerna.

Det finns fler skäl att inte stirra sig blind på ett Ipod-moment. För vad är det annat än att en apparattillverkare fått stort genomslag? Det är inte säkert att det är optimalt vare sig för konsumenterna eller för förlagen och författarna. De första Ipod-åren klagade många musikköpare högljutt över att de bara kunde lyssna på den musik de betalt för i en enda apparat. Idag har kopieringsskyddet som låste konsumenterna övergetts. Att en aktör kontrollerar marknaden skapar också problem för upphovsmännen, i och med att det blir svårare att förhandla villkoren. I USA är det Amazons prispolitik som satt taket för priserna – och de som försöker höja möts av köpbojkotter.

Kombinationen av stort utbud, tillgänglighet och att det är lätt att handla och läsa

är väsentliga faktorer för att e-böckerna ska bli intressanta för en bred publik – och därmed något som kan ge lönsamhet. Med eller utan läsplattor.

Den svenska marknaden saknar i stort sett allt detta idag, även om vi står mitt i ett skifte. Flera av de stora förlagen har deklarerat satsningar på e-böcker, som innebär att utbudet kommer att öka med minst 50 procent under det kommande året – kanske mer. Men om det är ett tillräckligt stort sortiment är svårt att säga. Ett totalt urval på 3 000 titlar istället för 2 000 är fortfarande litet jämfört med att Svenska Förläggareföreningens medlemmar gav ut 4 671 nya tryckta titlar bara under 2008.

I USA och Japan finns hundratusentals e-böcker tillgängliga. Och när Amazon diskuterat en europeisk lansering av Kindle har företaget framhållit att kunderna hade 90 000 titlar att välja på när läsplattan började säljas i USA.

Att skapa utbudet kan bara förlag och författare göra. I princip är det lätt; den enklaste versionen av en e-bok är en modifierad variant av det digitala original som skickas till tryckeriet. I praktiken är det svårare. Formaten för e-böcker är en lång lista av mer eller mindre uttalbara tre- och fyrbokstavskombinationer, och till dem hör en djungel av rättighetsskydd. Fel val här kommer definitivt att avskräcka konsumenterna; kanske, säger en del, driva dem i armarna på pirater. Nu finns ett internationellt rekommenderat format, epub. Men eftersom det sällan kan läsas i mobiltelefoner kan det ändå finnas anledning att fundera på fler format.

När det valet är klart ska priset sättas – helt utan några beprövade modeller för lönsamhet att luta sig emot.

För att e-böckerna ska bli lättillgängliga krävs dessutom att andra aktörer är aktiva: tillverkare av e-bokläsare och läsprogram, mobil- och internetleverantörer, distributörer och bokhandel – oavsett om det är dagens bokhandlar, de elektronikföretag som också gett sig in i branschen eller helt andra företag.

Det är också en finanspolitisk fråga på EU-nivå. Idag räknas e-böcker som en ”tjänst”, och drabbas av full moms – i Sverige 25 procent istället för sex. I flera länder protesterar nu bokbranschen mot detta.

Förhoppningsvis avskräcker inte svårigheterna. Avsikten med denna rapport är att den ska bringa ordning i begreppsdjungeln och visa på en rad initiativ både i Sverige och utomlands.

Med tanke på den snabba utvecklingen på området – både när det gäller teknik och olika satsningar från förlag, organisationer och stater – är syftet enbart att ge en ögonblicksbild av läget under tidig höst 2009. Den ska inspirera till en fortsatt diskussion om hur marknaden kan utvecklas.

Rapporten är en fristående belysning av marknaden för e-böcker. Bland de frågor som inte behandlas, eller bara berörs flyktigt, finns upphovsrätt, författaravtal, pirater och de rättsliga aspekterna av Googles satsningar. Dessa hanteras av Svenska Förläggareföreningen i andra sammanhang.

Sus Andersson

E-bok, läsplatta eller digital bok?

Begreppet e-bok är långt ifrån självklart – det märks exempelvis i Svenska Förläggareföreningens branschstatistik, där försäljningen av e-böcker ser ut att vara närmare tio gånger högre än vad den faktiskt är. Troligen beror det på inrapporteringsfel, där e-böcker ibland klumpats ihop med andra böcker som distribueras digitalt – framför allt ljudböcker.

Det blir ofta förvirrat. En del som talar om *e-boken* menar apparaten som man läser i. Andra syftar på innehållet. En del säger *e-läsare* och menar en apparat. Andra pratar om de program som behövs för att kunna läsa böckerna.

Någon färsk och genomarbetad definition av begreppen finns inte. Svenska datatermgruppens rekommendation är från 2007, och har inte riktigt följt utvecklingen.

I den här rapporten används följande begrepp:

e-bok om ett innehåll lagrat i en digital fil. Det består i dagens läge av text eller text och bild.

e-läsare, e-bokläsare eller möjligen **läsplatta** om apparaten man läser e-böckerna i.

läsprogram om de särskilda program som behövs för att kunna ta del av e-böckerna. Läsprogrammen kan finnas i en e-läsare, i en dator eller en mobiltelefon.

Så tillvida följs Svenska datatermgruppens rekommendation, att man bör skilja på den dator man läser den elektroniska boken i och den digitala filen med innehållet. Rekommendationen att använda ordet bokdator istället för e-bokläsare följs inte, eftersom få tycks ha nappat på att använda det. Nationalencyklopedin listar *bokdator*, men hänvisar till *läsplatta*.

Men inte heller *läsplatta* är egentligen ett särskilt bra samlingsbegrepp – det bygger på att det finns något platt och hårt. Med tanke på att de första prototyperna med böjliga skärmar redan har visats upp är det snarare lämpligt att prata om *e-bokläsare* eller *e-läsare*.

Begreppsförvirringen kommer sannolikt att öka de närmaste åren, i och med att tekniken gör det möjligt att kombinera fler medieformer. Redan idag har Specialpedagogiska institutet, som bland annat hanterar läromedel för läshandikappade, sagt att en e-bok är en datafil som innehåller text, bild, ljud och till och med film. Men den definitionen blir väldigt bred; den här rapporten kommer att fokusera på steget från en tryckt bok med text och bild till en elektronisk dito.

Internationell utblick

USA – förluster bakom tillväxten

Den amerikanska e-boksmarknaden har börjat mogna. Nätbokhandeln erbjuder en miljon e-bokstitlar. 90 procent av de 50 000 bäst säljande tryckta titlarna finns i e-boksformat. Och när Dan Browns senaste bok släpptes var Amazons försäljning av e-boken större än för den tryckta boken.

Den amerikanska e-boksförsäljningen har i princip exploderat – och den tändande gnistan var nätbokhandeln Amazons lansering av läsplattan Kindle. 2008 slog e-böckerna försäljningsrekord. Och några av de största förlagen har kunnat konstatera att de sålt mer under det första halvåret 2009 än under hela förra året.

Samtidigt är nivån fortfarande låg; 2008 stod e-böckerna för två procent av de totala amerikanska bokköpen. Enligt olika undersökningar har andelen ökat under 2009, och närmar sig fem procent. Men det är fortfarande oklart om verksamheten är lönsam för förlagen.

– Vi antar det, även om förlagen inte går ut med information om det, säger Ed McCoyd på den amerikanska förläggareföreningens, AAP:s, digitalgrupp.

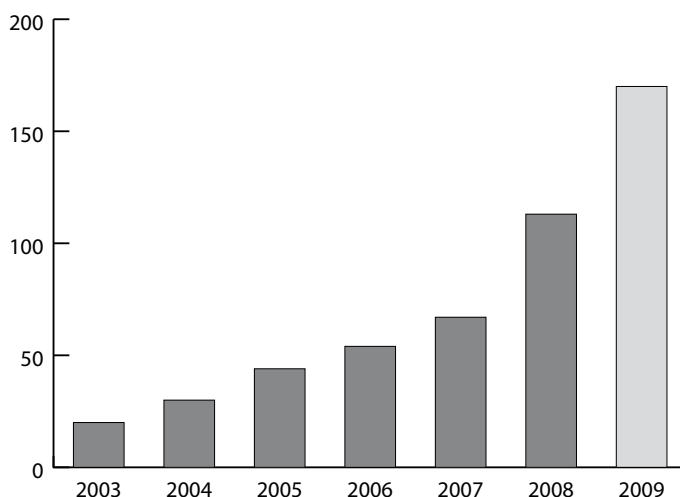
– Men de har varit tålmodiga. De har accepterat att e-böcker inte skulle ge omedelbara vinster, och de har arbetat med att bygga upp en infrastruktur. Idag kommer e-böckerna ur samma produktionsflöde som den tryckta boken.

Ed McCoy hävdar också att tillverkarna av läsplattor vågat satsa på produktutveckling just för att de amerikanska förlagen gjort sina titlar tillgängliga.

– Tack vare det har teknikföretagen kommit med allt bättre e-läsare. Men det finns fortfarande mycket att förbättra på dem!

Parallellt har allt fler amerikaner också börjat läsa e-böcker i mobilen. I juli registrerade företaget Flurry, som utvecklar analysprogram för mobiler, tre miljoner aktiva användare av Iphones e-bokskategori. E-böcker är en stor kategori i Apples App Store. Webbplatsen Apptism listar över 11 000 böcker, 14 procent av utbudet.

miljoner dollar

Försäljning USA.

Värdet för 2009 är en prognos byggd på uppgifterna för första halvåret 2008. Källa: AAP

Sammantaget har de stora amerikanska förlagen tusentals titlar vardera tillgängliga som e-böcker, och flera av dem har också egen försäljning av e-böcker. Bland dem som satsar stort finns HarperCollins, Random House, Simon & Schuster, John Wiley & Sons, McGraw-Hill och Harlequin. Av de 50 000 bäst säljande allmänlitterära titlarna finns 90 procent i e-boksformat. De stora nätbokhandlarna har ett enormt utbud av både kommersiella och gratistitlar: Amazon har 320 000 böcker, Barnes & Noble och Sony har via avtal med Google runt miljonen e-titlar. Och inom kort väntas även Google börja sälja e-böcker i egen regi.

– Det är bra att vi får större konkurrens på marknaden, säger Ed McCoyd.

Precis som Amazon knyter Barnes & Noble kunderna till sig genom ett unikt format på e-böckerna, som enbart går att läsa i företagets egna läsprogram. Det kan installeras i ett par olika telefonmodeller och på vanliga datorer. Det fungerar inte på vilken läsplatta som helst – men Barnes & Noble väntas börja sälja en egen läsplatta till våren. Amazon har sin egen e-bokläsare Kindle, som kompletteras av en Kindle-läsare som kan laddas ned till Iphone.

Sony har precis slagit in på den motsatta vägen. Företaget har valt att använda det format som organisationen IDPF rekommenderat som världsstandard, epub. Sonys läsplattor läser epub, och företagets egen butik har påbörjat konverteringen av samtliga titlar till epubformat, en process som beräknas vara avslutad under året. Det innebär att en e-bok köpt hos Sony kan läsas på en e-läsare som klarar epub. En Amazonbok går däremot bara att läsa på en Kindle.

Prisnivån på den amerikanska marknaden har i princip satts av Amazon, som tar 9,99 dollar, ungefär 70 kronor, för bästsäljare och nyutkomna böcker. Prisnivån är densamma på andra e-bokhandlar. Barnes & Noble-chefen William J. Lynch har visserligen sagt att prissättningen ska ses över tillsammans med förlagen, och att den kan komma att förändras. Men frågan är hur lätt det är. När Amazon försökte höja priserna på vissa böcker i våras blev reaktionerna starka från många läsare, som kände sig lurade och hotade med bojkott.

Amazons prispolitik har också mött stark kritik från förlagshåll. Hachette-chefen Arnaud Nourry har till och med sagt sig vara orolig för att den i kombination med konkurrensen från Googles gratisböcker kan bli den inbundna bokens död. Det finns mindre förlag som släpper e-boksutgåvan först efter ett halvår, för att inte dra ned intäkterna från försäljningen av den dyrare tryckta boken.

Flera förläggare känner sig lurade i en fälla av Amazon. Nätbokhandeln har nämligen länge tagit förlusterna från de låga priserna på e-böcker; förlagen har fått det pris de begärt. Men Amazon har börjat minska rabatterna till konsumenterna på böcker från mindre förlag, och när försäljningen minskat har förlagen sett sig tvungna att sänka sina listpriser.

När Dan Browns nya bok *The Lost Symbol* släpptes gick Kindleversionen om den tryckta på bästsäljarlistan, avslöjade bloggen Kindle Nation Daily.

Samtidigt har Amazon sett till att hela tiden hålla uppe intresset för e-böckerna:

amazon.com Hello. Sign in to get [personalized recommendations](#). New customer? [Start here](#). FREE 2-Day Shipping, No Min

Your Amazon.com | [Today's Deals](#) | [Gifts & Wish Lists](#) | [Gift Cards](#)

Shop All Departments Search

Books | [Advanced Search](#) | [Browse Subjects](#) | [New Releases](#) | [Bestsellers](#) | [The New York Times® Bestsellers](#) | [Libros En Es](#)

More in Mystery & Thrillers

- [Bestsellers](#)
- [Hot New Releases](#)
- [Most Gifted](#)
- [Most Wished For](#)

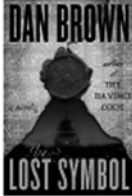
Narrow by Category

- < [Any Category](#)
- < [Books](#)
- Mystery & Thrillers
 - [Authors, A-Z](#)
 - [General](#)
 - [Large Print](#)
 - [Mystery](#)
 - [Police Procedurals](#)
 - [Thrillers](#)
 - [Writing](#)

ADVERTISEMENT

Bestsellers in Books
[Any Category](#) > [Books](#) > [Mystery & Thrillers](#)

The most popular items in Mystery & Thrillers. Updated hourly.

1. **The Lost Symbol** by Dan Brown
 ★★★★★ (23 customer reviews) | [54 customer discussions](#)
 Auto-delivered wirelessly
Kindle Price: \$9.99

2. **The Lost Symbol** by Dan Brown (Author)
 ★★★★★ (21 customer reviews) | [54 customer discussions](#)
 In Stock
List Price: ~~\$29.95~~
Price: \$16.17
You Save: \$13.78 (46%)
[45 used & new from \\$14.00](#)

Dan Brown säljer bättre för Kindle.

nya läsplattor med nya funktioner har lanserats och priset på dem har sänkts. Amazons strategi har varit framgångsrik, i alla fall mätt i andel av den totala försäljningen. I våras stod e-böckerna för tio procent av företagets bokförsäljning. Och enligt mediauppgifter skulle de titlar som finns både som e-böcker och i tryckt utgåva ha en e-boksförsäljning på 35 procent.

Men e-bokssatsningen går inte med vinst; i samband med bolagsstämman talade Amazonchefen Jeff Bezos om att verksamheten fortfarande är i en investeringsfas och att det kan ta fem-sju år innan det som är framgångsrikt också blir lönsamt.

Nu väntar många med spänning på Amazons nästa steg. Under sommaren lämnade företaget in patentansökningar på teknik för annonsvisning i böcker och matchning mellan annonser och innehåll. Det skulle öka möjligheterna till intäkter, men många är också oroliga att reklam i böckerna ska skrämja bort läsare. Ett annat frågetecken är om Amazons patentansökan kan komma att göra det svårt – eller dyrt – för andra aktörer att placera användarspecifik reklam i sina e-böcker och -tidskrifter.

Redan idag har Google Böcker annonsfinansiering av verksamheten: i söktjänsten på webben finns reklam som kopplas till innehållet på den boksida som visas. Analysföretaget Forresters Sarah Rotman Epps bedömer att det i första hand är annonsinkomsterna som Google är ute efter: ”Det finns få andra medier som inte innehåller annonser, cocktailservetter, motorvägar och toalettåsar. Böcker är en blå ocean för reklam.”

Tanken är att intäkterna ska delas med upphovsmännen. En annan inkomstmöjlighet för författare och förlag kommer från sponsrade länkar till bokhandlar där boken kan köpas.

I våras signalerade Google att sökjätten vill börja sälja e-böcker i slutet av 2009. I tidiga samtal med förläggare har det sagts att det i första hand är förlagen som ska sätta priserna – även om Google kommer att sätta det slutliga priset. Böckerna ska

kunna läsas på alla apparater med internetaccess – även smarta mobiltelefoner.

E-boksutvecklingen vilar huvudsakligen på initiativ från olika aktörer, men den amerikanska förläggareföreningen driver också en digitalgrupp, som bland annat arbetar med tekniska standarder för e-publicering. Exempelvis har alla de större förlagshusen ställt sig bakom e-boksformatet epub och deltar i utvecklingen av det. ISBN-numrering är en annan branschfråga. Dessutom ordnar organisationen luncher med teman som teknikfrågor och affärsmodeller för medlemmarna.

Bland litterära förlag som satsat stort på e-böcker finns Penguin, som hade drygt 7 000 e-bokstitlar i juli, och räknar med att vara uppe i 10 000 vid årsskiftet. Penguins klassikerserie har försetts med extramaterial i form av nyproducerade texter om verken, samt kartor och illustrationer ur gamla utgåvor. Priset för en klassiker med extramaterial är något dyrare än en pocketbok, mellan 50 och 70 kronor jämfört med 35 för en pocket eller den ”rena” e-boken. Penguin ger också ut kortare texter som bara erbjuds i e-boksformat. Texterna är på runt 100 sidor och kostar mellan 20 och 40 kronor.

Penguin använder det internationella standardformatet epub. Förlaget är det enda av de stora amerikanska förlagen som utvecklat en egen Iphoneapplikation. Idag är den en variant av Penguins vanliga nätbokhandel för tryckta böcker. Läsarna får ett digitalt utdrag ur en bok varje vecka – för att skapa ”snackisar”. Men förlaget bygger nu en e-handelstjänst så att man ska kunna köpa böcker direkt till mobilen.

En digital satsning som rönt stora framgångar är Safari Books Online. Tjänsten är framför allt inriktad på IT-böcker, och startades 2001 av förlagen O’Reilly och Pearson Education. Idag erbjuds drygt 8 000 titlar från ett trettiotal fackboksförlag, och ett hundratal böcker läggs till varje månad. Tjänsten är prenumererad. För 300 kronor i månaden har man full tillgång till alla böcker och kan ladda ner dem. En billigare variant kostar 170 kronor i månaden. Då kan man söka fritt bland böckerna, men varje månad är högst tio böcker i taget tillgängliga via den personliga virtuella bokhyllan. Böckerna kan bara läsas i sin helhet via webben, men enskilda kapitel kan laddas hem till den egna datorn.

O’Reillys egen statistik från de senaste 18 månaderna visar att försäljningen av digitala utgåvor nu gått om de tryckta böckerna och är 1,5 gånger högre – samtidigt som försäljningen av tryckta böcker minskat. Men företagets analytiker drar ändå inte slutsatsen att e-böckerna kannibaliserar på de tryckta. Under motsvarande period har nämligen hela marknaden för tryckta datorböcker rasat, och O’Reillys siffror skiljer sig inte från den allmänna bilden där. Istället har förlaget kunnat dra nytta av inkomstströmmen från e-böckerna.

Bland mindre initiativ hos återförsäljarna finns DailyLit, ett företag som säljer litteratur i dagliga doser. Böckerna kommer som e-postprenumerationer eller via RSS. Webbplatsen utsågs i somras till den bästa boksajten av *Sunday Times*, trots att utbudet inte är större än cirka 1 500 titlar. Böckerna levereras i avsnitt som motsvarar ungefär fem minuters läsning. Det finns noveller för en dollar och romaner som består av över 150 avsnitt och kostar uppemot 20 dollar.

OverDrive är den största aktören på distributionssidan. Över 500 förlag från en rad länder distribuerar sitt material via OverDrive, bland andra HarperCollins, Random House och McGraw-Hill. OverDrive sköter inte konverteringen till e-böcker, utan det får förlagen antingen göra själva eller via externa leverantörer för detta.

- Hajpad läsplatta med mobil uppkoppling gav skjuts åt försäljningen.
- Stort utbud genom förläggarsatsningar och gratisböcker från bland andra Google.
- Reklam kan ge kommande intäktsströmmar.

Japan – serier storsäljer till mobiltelefoner

Förra året såldes e-böcker för motsvarande 3,7 miljarder svenska kronor i Japan. Och e-böcker läser man mobilt: nästan 90 procent av försäljningen sker till mobiltelefoner. Mycket av det är i sin tur tecknade serier – ett koncept som de största aktörerna nu vill exportera till Europa.

Redan 1993 presenterade företaget NEC den allra första läsplattan i Japan, enkom gjord för att läsa böcker på. I slutet av 1990-talet gjordes ett branschövergripande försök att lägga grunden för e-boksmarknaden och digital distribution. Bakom stod ett konsortium av ett fyrtiotal förlag, bokhandlar, elektronik- och telekomföretag, som tillsammans med den japanska staten satsade omkring en halv miljard kronor på projektet. 15 000 titlar konverterades till e-boksformat. Även om det inte ledde till någon direkt affärsverksamhet gav det en viktig kunskapsbas för många av de aktörer som finns på marknaden idag.

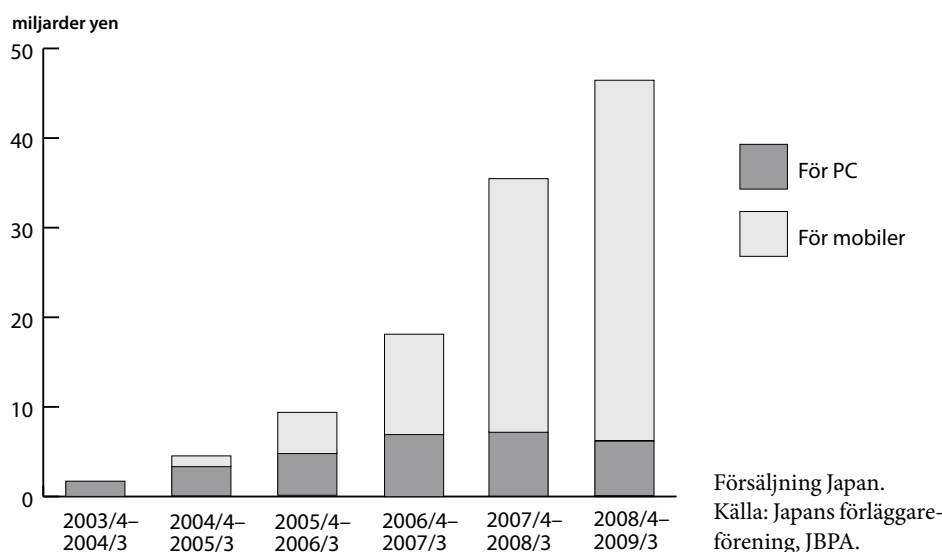
I mars i år summerades det senaste årets e-boksförsäljning till 46,2 miljarder yen, motsvarande 3,7 miljarder svenska kronor. Japanska förlag har vartefter ökat sitt utbud av skönlitteratur, bilderböcker, management- och teknisk litteratur, lexikon och uppslagsböcker.

Men Tohru Sampei, generalsekreterare för branschorganisationen för elektronisk publicering, Jepa, är ändå inte nöjd.

– Även om vi har uppnått fantastiska saker kan vi inte vara optimistiska inför framtiden, säger han.

Efter flera års utveckling där försäljningen fördubblats varje år, har tillväxttakten mattats av. Den senaste mätningen visade ”bara” en uppgång med 30 procent jämfört med året innan. Av den totala bokmarknaden utgör e-boksförsäljningen ännu bara några enstaka procent. Läsningen på datorer och läsplattor har stagnerat och till och med börjat minska. Och de flesta av de storsäljande böckerna ges aldrig ut i e-boksform.

– De japanska förlagen har problem med avtalen med författarna. Nu ses avtalsformerna över för att täcka alla rättigheter, säger Tohru Sampei.

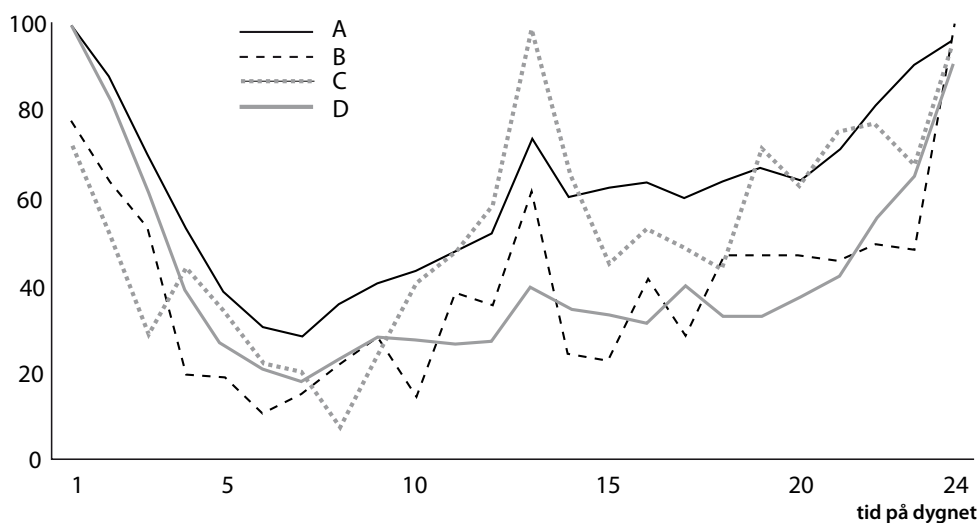
Något som få anade i slutet av 1990-talet var det enorma genomslag som mobiltelefonen skulle få som läsverktyg för e-böcker. Även om läsplattorna har en plats på den japanska marknaden är de på tillbakagång. Både Sony och Panasonic har slutat sälja sina läsplattor – vilket också fått till följd att e-boksdistributörer som valt Sonys e-boksformat tvingats upphöra, enligt tidningen *Nikkei Weekly*.

Istället är det läsningen i mobiler som växer starkast. Från att ha varit tämligen marginell år 2003 ökade e-boksförsäljningen för mobiler sedan snabbt. Tre år senare passerade den försäljningen för datormarknaden, och är nu den enda andel som växer.

I Japan finns över 100 miljoner mobiltelefoner. Av dem som överhuvudtaget handlade något med sina mobiltelefoner under 2008 lade mer än var tredje pengar på böcker och tidskrifter enligt Impact R&D. Att mobilen fått så starkt fäste beror framför allt på enkelheten. Människor har den alltid med sig, programmen är enkla och det finns betalningsmodeller som fungerar. Betalningen sker via mobilräkningen, kreditkort eller så kallad elektronisk plånbok.

Nackdelen är framför allt att skärmarna fortfarande är förhållandevis små. Men de har vunnit över läsplattorna, som har varit dyra och saknat trådlös uppkoppling. Användarna har varit tvungna att först ladda hem böckerna till datorn och sedan föra över dem via minneskort eller sladd, och därmed inte haft den direkta tillgången till nya böcker som de får med mobilen.

Andra viktiga framgångsfaktorer är att många mobilanvändare har fastprisavtal för datatrafiken; det kostar inte mer i teleavgifter att ladda ned många böcker eller en datatung bok med illustrationer än en kort novell. Enligt analysföretaget Infinita spelar det också roll att innehållsleverantörerna favoriseras när intäkter delas mellan teleoperatörerna och innehållsleverantörerna. Men hur stor del av intäkterna som sedan går vidare till förlag och författare görs upp i det enskilda fallet, och är starkt beroende av hur populärt innehållet är.

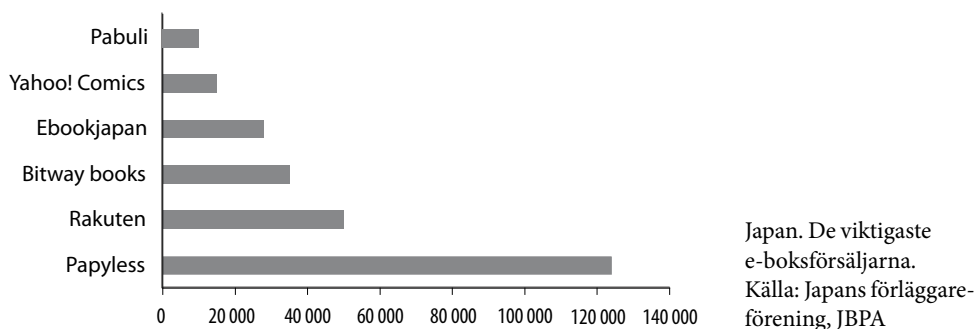
Japan. E-bokstrafiken under dygnet hos fyra olika mobiloperatörer. Källa Jepa.

Många av serieköparna är kvinnor, närmare hälften är i 20-årsåldern. Och en stor del av dem läser sina serier i sängen innan de somnar.

Lunch och midnatt är e-bokläsningen på topp. Diagrammet visar e-bokstrafiken under dygnet hos fyra olika mobiloperatörer. Var och en är normaliserad så att toppnoteringen är 100.

Det finns närmare 800 webbplatser som säljer e-böcker. Den största heter Papyrus och har ett utbud på 124 000 titlar. En textbok kostar 70–80 procent av vad en pocketbok kostar. Serieböckerna är ofta uppdelade i avsnitt, inte minst för att de skulle bli för stora att ladda ned på en gång annars. Varje avsnitt kostar ett par kronor. Man kan också hyra en serie i 48 timmar för cirka sju kronor.

En av de mobiltjänster som funnits längst är Shincho Keitai Bunko (ungefär ”Sinchos mobilsamling”), en form av prenumeration som funnits sedan 2002. För cirka 12 kronor i månaden får man såväl nyskrivna romaner och noveller som klassiker direkt i mobilen. Andra liknande tjänster är Bunko Yomihodai (ungefär ”Allt du kan läsa-samlingen”) och Space Town Books.

Japan. De viktigaste e-boksförsäljarna. Källa: Japans förläggareförening, JBPA

En stor mycket stor del av e-böckerna utgörs av serier, uppskattningsvis 80 procent. Mycket är nyproducerat just för det mobila formatet, men för det som säljs i både tryckt form och e-boksform är prisbilden likartad. Även novellen har fått ett uppsving, och mycket skrivs direkt för mobilen. Det finns flera exempel på att texter som ursprungligen skrivits för mobilen senare tryckts och gått upp på bästsäljarlistorna.

Framgångarna med manga-e-böcker har nu också fått mobiloperatören Docomo att satsa på att distribuera serier via mobilnät i Europa. Först ut blir Frankrike, men fler länder ska vara på väg. Bland serierna finns bland annat Dragonball, som kommer från förlaget Shueisho.

Den fortsatta utvecklingen av e-boksmarknaden sker i hög grad hos enskilda företag. Men branschorganisationen Jepa arbetar bland annat med att ta fram gemensamma standarder, och har arbetsgrupper för upphovsrätt och distribution. De ordnar också utbildning om e-boksproduktion för förläggare. Bland medlemsföretagen finns såväl förlag som elektroniktillverkare, programvaruföretag och telekomföretag.

- Brett samarbete även med teknikleverantörer har lagt grunden för tillväxten.
- Mobilen som e-läsare har stora fördelar: enkel hantering, ständig tillgång till e-boksutbudet och färdiga betalningsmodeller.
- Läsplattor utan mobil/trådlös uppkoppling har inte klarat sig i konkurrensen.
- Utgivning och distribution som är alltför knuten till en plattform riskerar sin existens om plattformslieferantören ändrar inriktning.

Storbritannien

Det finns förlag som varit aktiva på e-boksfronten sedan början av 2000-talet. Det finns flera olika e-bokläsare på marknaden. Men köpsuget är ännu inte särskilt stort bland de brittiska konsumenterna.

Förra året var det första år som den brittiska förläggareföreningen mätte e-boksförsäljningen. Då uppgick den till mindre än en procent av de totala intäkterna hos de brittiska förlagen. I år gissar Alicia Wise, som arbetar med digitaliseringsfrågor på den brittiska förläggareföreningen, att den kan stiga till två eller tre procent.

– Tillväxten är stark, men vi befinner oss fortfarande i ett tidigt skede.

Ändå är marknaden inte ny. Flera brittiska förlag har arbetat med e-böcker sedan början av 2000-talet, även om aktiviteten varierat. Idag är det flera som satsar, från små till stora.

Bokhandeln Waterstones e-boksavdelning har ett utbud på 15 000 titlar. Det finns också en rad läsplattor på den brittiska marknaden – och priserna är på väg ned. Waterstones säljer Sonys pocketläsare för strax över 2 000 svenska kronor. WH Smith

tar 1 800 för samma modell. Borders har sänkt priset på sin läsplatta Elonex med 20 pund, och även den kostar nu under 2 000 kronor.

Men det råder också osäkerhet om vad som komma skall. Rykten om att Amazon ska lansera sin läsplatta Kindle när som helst har kommit och gått i flera år, och många väntar på Apples lansering av en ny slimmad dator med e-läsarmöjlighet. En del bedömare hävdar att många potentiella e-bokköpare avvaktar deras lanseringar.

Ett stort utbud av titlar är en avgörande faktor för hur det ska bli. När Amazons digitalstrateg Genevieve Kunst talat med de brittiska förläggarna är budskapet att digitalisera mer – annars blir det ingen Kindle i Storbritannien.

– Vi lanserade den i USA med 90 000 tillgängliga e-böcker, sade hon i våras vid IPG-konferensen. Vi vill kunna erbjuda ett lika bra utbud om Kindle någonsin ska komma till Storbritannien.

Så stort lär inte utbudet bli på länge än – även om flera av de stora förlagen nu har uttalade digitala strategier. Penguin erbjuder alla sina svartvita titlar samtidigt som den tryckta boken, och hösten 2008 påbörjades digitaliseringen av 5 000 backlisttitlar, och förlaget har hittills genomfört cirka 2 000 av dem. Random House har drygt 1 000 e-bokstitlar och siktar på 2 500 före jul – med förhoppningen om att 2008 års julhandel ska upprepa sig och helst bli än bättre. Då såldes 1 000 böcker per dag under helgdagarna.

Allt fler förlag går också över till att publicera sina böcker i epub, det format som den internationella organisationen IDPF rekommenderar som standard.

– I en ideal framtid publiceras all allmänlitteratur i epub, och bäddas in i ett kopieringsskydd som fungerar på alla plattformar, säger Alicia Wise.

Än så länge finns inte något sådant kopieringsskydd. Men frågan har hög prioritet. Vid ett seminarium ordnat av EU-kommissionen varnade Eleanor Cave, strategidirektör vid Random House Group, för att den europeiska bokbranschen riskerar att bli mindre vital om man inte river murarna mellan innehåll, format och plattformar. Bred funktionalitet uppmuntrar till investeringar och säkerställer att många aktörer deltar på marknaden, menar hon. Och utan den ökar risken att konsumenterna inte handlar eftersom de är rädda för formatkrig.

Den brittiska förläggareföreningen har ännu inte satsat så mycket på gemensamt arbete. Momsen är en viktig fråga, där den brittiska förläggareföreningen, ljudboks-förlagen och organisationer för blinda ska samarbeta om en kampanj för lägre moms på e-böcker och ljudböcker som inte finns på fysiskt medium. De första kontakterna med det brittiska finansdepartementet har dock inte gett något.

Förläggarna har haft projekt kring tillgänglighet för synhandikappade, om studenter och e-böcker och om så kallade metadata – att strukturera information om e-böckerna, deras innehåll och användningsområden.

– Det finns experter med stora visioner om hur man kan använda metadata för att sälja böcker. Men för de flesta förläggare framstår det som väl komplicerat och dyrt, säger Alicia Wise.

Därför försöker man få de båda världarna att mötas:

– Vi måste få akademikerna att förstå affärer och förläggarna att de måste ta det här steget in i internetvärlden.

Exempelvis kan det handla om att skapa nya rutiner för att ta fram metadata samtidigt som man arbetar med boken, istället för att lägga till det efteråt.

En typ av metadata som enligt Alicia Wise absolut borde finnas tillgänglig är rättighetsinformation – sparad på ett sådant sätt att internets sökmotorer förstår den.

En annan diskussion handlar om kvalitet: vid konverteringen från tryckt bok till e-bok följer ofta ”skräpcken” med – avstavningar som hamnar mitt i rader och liknande. Något som kunderna knappast lär uppskatta i den omfattning det förekommer idag.

Någon tydlig prispolitik för e-böcker finns ännu inte, utan de olika förlagen och bokhandlarna experimenterar. Ibland, men inte alltid, ligger priserna i nivå med pocketpriset, ifall boken kommit ut i det formatet. Nya böcker är generellt dyrare, kring 140–150 kronor, men används också som lockvaror och kan säljas runt hundralappen. Precis som i andra länder pratas det om olika affärsmodeller: prenumerationer, tillgång till ett visst utbud mot en månadsavgift, kapitelvis försäljning.

– Förlagen testar allt möjligt, men det är inget som blivit riktigt framgångsrikt ännu, säger Alicia Wise.

Inte heller är försäljningen tillräckligt stor för att man säkert ska kunna säga vilka områden som går bäst. Titlar som säljer bra i tryckt form går normalt även bra i sin e-version. Erotisk litteratur tycks få ett uppsving i e-boksformat. På den akademiska sidan ser man också en ökad användning – där finns även en vana i målgruppen att läsa på skärm i och med att många tidskrifter distribueras elektroniskt. I den akademiska världen testas paketerbjudanden, där den som köper den tryckta boken får e-boken på köpet eller för några enstaka pund extra.

Än så länge är inte heller mobiltelefonen särskilt viktig bland e-bokläsarna. Det brittiska företaget Gospoken satsar stort, och flera stora förlag distribuerar e-böcker via Gospoken. E-böckerna säljs bland annat via Sony Ericssons portaler för applikationer till mobilerna. Böckerna betalas via mobilräkningen och kostar 5–10 pund.

- Tillgång på allt billigare läsplattor och titlar.
- Väntan på nya läsplattor kan verka hämmande på marknaden.

Tyskland – grunden är lagd

Läsplattan Sony Reader finns att köpa i bokhandeln och hos elektronikdjan MediaMarkt. Via webbportalen Libreka finns 14 000 e-böcker att köpa – och antalet ökar snabbt. Men hur många böcker som faktiskt sålts vill branschen inte gå ut med.

– För få, säger Librekas chef, Ronald Schild.

Tyskland har två viktiga delar av infrastrukturen för e-boksmarknaden på plats: det finns böcker att köpa, och det finns läsplattor.

Via branschorganisationen har webbportalen Libreka byggts upp, och där ökar antalet titlar som går att köpa snabbt. Från 10 000 vid lanseringen i våras till 14 000 ett halvår senare.

– Vi ska snart vara uppe i 50 000, säger Ronald Schild, vd för Marketing- und Verlagsservice des Buchhandels, som driver Libreka.

Läsplattor finns också på marknaden – och allt fler nya modeller lanseras. Sedan i mars finns Sony Reader hos bokhandelskedjan Thalia och en del fristående bokhandlar. Nyligen började också elektronikkedjan MediaMarkt sälja den. Libreka själva har börjat sälja Cybook Opus. Den koreanska elektronikproducenten iRiver kommer att lansera sin läsplatta i oktober i bokhandelskedjan Hugendubel. Samtidigt väntas Sonys nya läsplatta med pekskärm, liksom en tyskdesignad läsare, Txtr.

Allt fler nya titlar görs också tillgängliga. Nyligen förkunnade exempelvis Random House att förlagets bästsäljare successivt ska läggas ut hos Libreka, till att börja med runt 1 300 titlar. Bland dem finns författare som Stieg Larsson och den tidigare förbundskanslern i Tyskland, Helmut Schmidt.

Men hur försäljningen går är ännu oklart. Libreka går inte ut med siffror. Enligt undersökningsföretaget GfK skulle det ha sålts 65 000 e-böcker under det första halvåret 2009. Siffran har väckt förvåning; många hade förväntat sig betydligt mer. Uppgiften bygger inte på faktiska köp utan på konsumentenkäter.

Ronald Schild vill inte kommentera siffran.

– 30 000, 65 000 eller 130 000 exemplar spelar egentligen ingen roll – det är lika lågt i alla fall, med tanke på att det säljs böcker för tio miljarder euro i Tyskland. Det är först när vi är uppe i en, eller snarare tio miljoner böcker, som man kan prata om en vettig försäljning.

Totalt förfogar Libreka över 100 000 e-böcker i sin helhet. Det är resultatet av det första utvecklingssteget, när man samlade in och digitaliserade tysk litteratur för att göra den sökbar. Vartefter görs dessa titlar också tillgängliga för köp.

– Det är en fråga om att förhandla rättigheter. Men vi försöker skynda på det.

Ronald Schild har två argument för att övertyga förlagen om att det lönar sig att vara snabb.

– Det största misstag du kan göra är att gå och hoppas att det här med e-böcker försvinner. Det kommer att vara den dominerande läsformen i framtiden. Men nu är en bra tid att utveckla och att göra misstag – det är mycket bättre att göra det när man har tio läsare än när de är 100 000. En annan anledning att vara snabb är att allt fler konsumenter vill ha e-böcker. Om det de söker inte finns lagligt driver man dem till piratsajterna. Och då kommer de kanske aldrig tillbaka.

När det gäller rättighetsskydd är Librekas huvudlinje att vattenmärka. Boksidorna förses med köparens namn – men de går att kopiera.

– På så vis kan du ge bort en bok till en vän; läsaren förfogar över sin bok. Ett tekniskt kopieringsskydd gör det svårt för konsumenten, du kan inte ens läsa den på din

egen Iphone. Går du till en piratsajt och hittar boken får du i princip en bättre produkt än om du betalar för den.

Förlag som vill kan få ett tekniskt kopieringsskydd, men Ronald Schild hävdar att ”förnuftiga förlag väljer vattenmärke”.

Enligt Gfk säljer skönlitteraturen bäst. Och tyskarna betalar i snitt dryga hundralappen för sina e-böcker, 10,25 euro. Ronald Schilds bild av försäljningen är att facklitteraturen går bäst – men att allmänlitteraturen växer snabbt.

En poäng med Libreka är att köpen ytterst görs via bokhandlarna. Antingen har bokhandeln en egen webbplats, som kopplas till Librekas. Eller så kan kunderna hitta böckerna via Libreka, men måste välja en bokhandel att genomföra köpet hos – och den bokhandeln behöver inte ens ha en egen näthandel.

Prisbilden ligger generellt mellan 1,99 och 25 euro. Om titeln bara finns i inbundet format kostar e-versionen 80–90 procent av den tryckta bokens pris. Har den kommit ut i pocket är prisnivån ungefär i paritet med pocketen. Men Ronald Schild tror inte att prisbilden kommer att hålla i längden – bland annat på grund av prispressen från Amazon. Samtidigt menar många förläggare att kostnaderna för att producera en e-bok inte är så mycket lägre, samtidigt som momsens betydligt högre – i Tyskland 19 procent för e-boken och sju för den tryckta.

– Den diskussionen är på väg i Tyskland. Det är obegripligt att det ska skilja sig.

Libreka har kostat över 100 miljoner kronor att bygga upp. Portalen har finansierats via avgifterna till den tyska bokhandelsdatabasen VLB.

- Branschgemensamt projekt gör att många titlar blir tillgängliga.
- Trots tillgång på både e-böcker och läsplattor tar det tid innan försäljningen skjuter fart.

Frankrike – statligt stöd i grunden

E-böckerna har ännu inte slagit igenom i Frankrike, trots statligt stöd för en konvertering. Här står frågan om den höga momsens på e-böcker högt på dagordningen för förlagen.

Ungefär var tionde ny bok i Frankrike kommer ut som e-bok, och finns sökbar via det franska nationalbibliotekets portal Gallica. Gallica innehåller nationalbibliotekets digitala samlingar på 90 000 böcker där upphovsrätten gått ut. Dessutom länkar sökmotorn till ungefär 16 000 kommersiella titlar från ett hundratal förlag. Förlagen väljer själva hur mycket de ska visa av böckerna. Det finns länkar så att böckerna kan köpas.

Ur arbetet med Gallica växte också de franska förläggarnas digitaliseringsgrupp fram. Idag engagerar man sig i allt från att diskutera affärsmodeller till juridiska frågor och teknisk standardisering.

Rent affärsmässigt är e-boken fortfarande marginell i Frankrike. Prissättning och momsens på e-böcker är bland de högst prioriterade frågorna för de franska förlagen. Idag kostar en e-bok ofta runt 200 kronor eller 20 euro. Förlagen vill inte att e-boken blir för billig – eller att staten ska sätta en fast prisnivå för e-böckerna.

”Det vore absurt att definiera en prisskillnad mellan tryckta böcker och e-böcker. Att slå fast en prisskillnad på 30 procent skulle vara en fara för e-bokens utveckling”, skriver den franska förläggareföreningen SNE på sin webbplats.

Man framhåller att e-böckerna visserligen inte behöver bära kostnader för tryck, papper och transporter. Men det dyker upp nya kostnader för konvertering och e-distribution, och inte minst marknadsföring. Momsen blir också betydelsefull för prisbilden. I Frankrike är momsens på tryckta böcker 5,5 procent, medan e-böckerna belastas med 19,6 procent.

Problemet togs bland annat upp i det statliga initiativet Digitalplan 2012, där målet är att Frankrike ska vara ett av de främsta länderna på den digitala marknaden. Ett tiotal punkter i planen berör bokbranschen, och regeringen manar till EU-samarbete i branschen för att få samma låga momssats på e-böcker som på fysiska böcker.

I Frankrike finns statligt stöd för digitaliseringen. 2008 fick förlagen stöd för att konvertera 15 000 titlar. När förlagen också investerar i att gå över till ett XML-baserat arbetssätt, där det digitala innehållet struktureras för att lättare kunna ges ut i olika format, är statsstödet högre.

Under hösten kommer SNE och det franska nationalbiblioteket att genomföra en stor undersökning av vad läsarna förväntar sig av digitaliseringen. Studien görs med statligt stöd, och ska dels kartlägga dagens läsare av e-böcker, dels ge svar på vad som hindrar e-bokens utveckling ur ett läsarperspektiv – är det tillgången, de kommersiella villkoren eller filformaten?

De franska förläggarna har mobiliserat ett stöd för att den oberoende bokhandeln ska utveckla e-handeln. ”E-böckerna säljer sig inte själva, men inte alla inser bokhandelns strategiska betydelse”, framhåller SNE. Enligt organisationen behövs den kvalificerade bokhandeln för att kunderna även i framtiden ska upptäcka och köpa smal litteratur.

Precis som i många andra länder testas nya sätt att sälja e-böckerna: kapitelvis, sidvis, i paket eller genom abonnemang. Längst har de akademiska förlagen kommit. E-bokläsaren Sony Reader säljs bland annat i bokhandelskedjan Fnac, men minidatorer och mobiltelefoner framhålls ofta som troligare läsverktyg på sikt.

De flesta förlag ställer sig bakom ett hårt kopieringsskydd, och tycker att utvecklingen av tekniken är på rätt väg: det blir möjligt för kunderna att läsa sina böcker i allt fler olika apparater, och en och samma bok kan läsas i upp till sex olika läsare.

- Statligt stöd bidrar till att bygga upp utbud och nya produktionsmetoder.
- Förlagen stöder den fysiska bokhandelns uppbyggnad av handel med e-böcker.
- Momsen en het fråga.

Danmark

De danska förlagen har två distributörer att välja mellan, och 3 000 titlar finns digitaliserade. Men marknaden beskrivs ännu som icke existerande.

För fem år sedan tog den danska Förläggareföreningen initiativ till en gemensam försäljningsplattform för e-böcker. 2006 bildades Ebog.dk, som säljer e-böcker via sin egen nätbokhandel och levererar dem till en rad danska bibliotek.

Idag finns cirka 1 800 titlar tillgängliga via Ebog.dk. Merparten är facklitteratur, bland annat därför att läromedelsförlagen i Förläggareföreningen drev fram satsningen. Allmänlitteraturen har sakta börjat öka.

– Hittills har den inte varit intressant, menar företagets direktör Jesper Holm. Vi har inte haft några läsplatlor på marknaden och vem vill läsa en roman på datorn?

Jesper Holm vill dock inte ge några siffror på försäljningen.

– Men vår biblioteksandel är väsentlig, säger han.

Etableringen har inte varit problemfri; det danska konkurrensverket har haft synpunkter på både den ursprungliga ägarkonstellationen och avtalen. Idag äger DBC, tidigare Dansk Bibliotekscenter, två tredjedelar av bolaget. Resten delas mellan några större förlag.

Hos konkurrenten Publizon är direktören Steffen Sørensen starkt skeptisk till den roll Ebog.dk spelat för utvecklingen av den danska e-boksmarknaden.

– Marknaden har varit stelfrusen i tre år, hävdar han.

Orsaken skulle vara det exklusivitetsavtal som Ebog.dk haft fram till 2009, och som inneburit att de titlar som sålts via dem inte kunnat distribueras via andra – som Publizon.

Publizon har idag cirka 1 200 titlar, som i första hand säljs via nätbokhandeln saxo.dk. Men efter nyår, när exklusivitetsklausulen löpt ut, hoppas Steffen Sørensen att utbudet snabbt ska öka, och att det ska erbjudas fler försäljningskanaler.

– 2010 blir det första år då vi på allvar får en omsättning på e-böcker i Danmark, tror han. Men det kommer inte att stiga som en raket, vi får kanske en omsättning på fyra–fem miljoner.

Först 2012–2013 tror han på en boom.

– Vi behöver ett utbud med det mesta av de senaste fem årens danska produktion; minst 20 000 titlar. Och vi behöver bra läsplatlor och program till mobiltelefonerna.

Även om både Steffen Sørensen och Jesper Holm arbetar för att få igång en försäljning av e-bokläsare i Danmark tror ingen av dem att en läsplatta är avgörande för utvecklingen.

– Det viktiga är inte att det finns EN apparat, utan att det finns många olika möjligheter, säger Jesper Holm.

Än så länge distribuerar både Publizon och Ebog.dk alla sina böcker i pdf-format. Steffen Sørensen ser dock en satsning på epub-formatet nu.

– Det slår igenom det närmaste halvåret, säger han.

Jesper Holm på Ebog.dk är mer avvaktande.

– De stora internationella förlagen satsar på det, men jag tror det kommer andra format.

Ebog.dk hyr ut många av böckerna under alltifrån ett dygn till ett halvår.

– Intresset för att hyra är stort. Vi ser också att många kunder som hyrt i 24 timmar sedan kommer tillbaka och köper boken, berättar Jesper Holm.

Den akademiska litteraturen kan ofta köpas kapitelvis.

Priset på en e-bok ligger kring 75–80 procent av priset för den billigaste tryckta utgåvan. Momsen är inte en specifik fråga vad gäller e-böckerna, eftersom den är lika hög på fysiska böcker.

- **Trög start för branschensatsning.**
- **Hög andel facklitteratur, men skönlitteraturen ökar.**

EU – gemensam standard

EU räknar bokbranschen som den största ”kulturindustrin”, med en omsättning på över 200 miljarder kronor per år. Att e-böcker är en viktig del av branschens utveckling stod i fokus när EU-kommissionen tillsammans med den europeiska förläggareföreningen och den europeiska standardiseringsorganisationen CEN i somras ordnade ett expertseminarium om utvecklingen. Utgångspunkten var att det bästa för den europeiska industrin är en standardisering – dels för att underlätta valet av plattform att läsa böckerna på, dels för att underlätta för läsarna att söka och hitta e-böcker. Ett av förslagen var att CEN ska göra en genomgång av behovet av standarder för så kallade metadata.

Enligt EU:s gemensamma momsregler räknas e-böcker som en tjänst, och beskattas därmed med full moms. Det är tillåtet att ha en lägre momssats på böcker, men dit räknas idag bara böcker i fysisk form. Först våren 2009 infördes undantag även för ljudböcker, men fortfarande krävs att de är i fysisk form, alltså på cd eller minneskort. Bokbranschen i flera EU-länder har protesterat mot att olika momssatser tillämpas på likvärdigt innehåll. Den europeiska förläggareföreningen tillsammans med den internationella organisationen för vetenskapliga förlag, STM, har deklarerat att böcker oavsett distributionsform borde ha lägsta möjliga moms, och att den högre moms på elektroniska publikationer stör marknaden på ett otillbörligt sätt.

EU:s största bokprojekt för närvarande är Europeana, en webbplats som ska bli navet för digitaliserat europeiskt kulturarv i olika former: böcker, tidningar, ljud och bilder. För att även få med kommersiella titlar tänker sig EU-kommissionen en variant på avtalen som det franska nationalbiblioteket slutit med de kommersiella förlagen för att göra deras böcker sökbara i portalen Gallica. Fram till 2011 lägger EU-kommissionen 80 miljoner kronor på att utveckla Europeana.

Norge – en revolution i arbetsmetodik

Utbud och försäljning av e-böcker i Norge är idag mycket små. Men i slutet av året hoppas den norska motsvarigheten till Bokrondellen, Den norske Bokdatabasen, att 1 000 norska titlar ska finnas tillgängliga för försäljning. Och på den största e-bokhandeln idag, digitalbok.no, hoppas man distribuera mellan 50 000 och 100 000 exemplar 2010.

Den som vill köpa en e-bok i Norge idag vänder sig antagligen till digitalbok.no. Den drivs av företaget Elittera och säger sig ha Skandinavien största utbud av e-böcker: 40 000 titlar. Men bara 300 av dem är norska. Försäljningen är ganska liten, men Eddy Robertsen, som ansvarar för den dagliga driften, räknar med att den ska öka kraftigt nu.

– Vi är i startfasen fortfarande, och har egentligen inte börjat marknadsföra oss ännu, berättar han.

Även om siffrorna är små tycker han sig se intressanta trender:

– Vi förväntade oss att kunderna skulle vara mellan 17 och 30 år. Men det är de som läser mest som också köper e-böcker. De flesta av våra kunder finns i gruppen 35–55 år, det är väldigt intressant. Vi har en del pensionärer också, och det är en grupp som är villig att betala.

Dessutom konstaterar han att näthandeln med e-böcker lockar kunder i glesbygd.

– Naturligtvis har vi flest kunder i Oslo, eftersom det bor mest folk där. Men förhållandevis många bor någonstans där det är långt till den fysiska bokhandeln. För dem handlar det om tillgänglighet.

På digitalbok.no kostar de flesta titlarna mellan 79 och 249 norska kronor. Nya titlar ligger oftast 30 procent under nypris för den inbundna boken och de som kommer ut i pocket 20 procent under, alltså 79 istället för 99 norska kronor.

Kunderna får ett erbjudande att köpa läsplattan Cybook Opus ”på avbetalning” för 349 kronor i månaden i ett år. Då ingår också nedladdning av två böcker varje månad för upp till 99 kronor styck. Därmed subventioneras köpet av läsplattan, och kunden behöver inte lägga ut ett stort belopp på en gång.

Priset är satt för att det är ett pris som bokköparna känner igen: det är vad bokklubbarna ofta tar för sina paket.

– Vi hoppas att det här ska bli bokklubbisdödaren, säger Eddy Robertsen. Men det som är a och o för ett genomslag är ett stort utbud av böcker.

Han varnar förlagen för att vara alltför rädda för att ha sin utgivning i digitalt format.

– Gör den tillgänglig – och gör det så tidigt som möjligt. Folk är vana att betala för böcker. Men om utbudet av e-böcker är för litet, om de inte hittar vad de letar efter, kommer de att gå till piratsajter, och vänjer sig vid att inte betala.

Elittera verkar både som distributör och bokhandel, och bygger just nu ut sitt utbud. Samtidigt är en ny distributör på väg in. Den norske Bokdatabasen, motsva-

righeten till den svenska Bokrondellen, räknar med att ha 1 000 norska titlar tillgängliga i slutet av året.

I och med att det sker i Bokdatabasens regi står både förlag, bokhandlar och dagens distributörer bakom satsningen. Budgeten för Bokdatabasen är på cirka 10 miljoner norska kronor. Därutöver lägger förlag och bokhandlar mellan 15 och 20 miljoner norska kronor på interna utvecklingsprojekt.

Projektledaren Edmund Austigard framhåller vikten av att satsningen är branschövergripande.

– Primärt gör vi det av ekonomiska skäl. Om vi inte satsar tillsammans blir volymerna för var och en för små för att motivera kostnaderna.

Det blir också en gemensam standard för valet av format och så kallade metadata, de data om boken som ska förmedlas mellan olika aktörer – allt för att förenkla hanteringen och minska risken för att böcker inte går att hitta.

Böckerna kommer att vara tillgängliga i två format, epub och pdf. Och förlagen kommer att kunna välja nivå på rättighetsskyddet: ett hårt kopieringsskydd, vattenmärkning eller inget skydd alls. Edmund Austigard gissar att det blir kopieskydd på de flesta nya titlar och att vattenmärkningen blir vanligare på backlisten.

Men Den norske Bokdatabasen kommer inte att erbjuda kunderna att konvertera deras digitala manus till e-böcker.

– Det är ett policybeslut att vi inte ska erbjuda den tjänsten. Ett av våra delprojekt är att lära upp marknaden, att professionalisera förlagen. Vi kommer att ha en öppen webbtjänst tillgänglig som visar hur man gör. Egentligen är det här en revolution i arbetsmetodik för branschen.

Frågan är om den norska branschen nu är framme vid det Ipod-moment som den norska bokhandlarföreningen pratade om i sin rapport från 2008 om digitaliseringen. De angav tre framgångsfaktorer: brett utbud, en häftig läsapparat och fungerande rättighetsskydd.

Förutsättningarna har blivit allt bättre: utbudet blir större, och det kommer allt fler läsare på marknaden. Men när det gäller rättighetsskyddet är det fortfarande svårare: det finns fungerande teknik idag, men den låser kunden till en viss läsapparat. När kunderna vill läsa sina böcker på flera olika plattformar eller dela dem med sina vänner blir det problem.

I Norge är också moms en het fråga. Bokbranschen står enad bakom åsikten att e-böcker ska vara momsbefriade på samma sätt som tryckta böcker är. Men det är ännu inte prövat.

På Den norske Bokdatabasen avvaktar man ett besked innan man börjar experimentera med extramaterial av olika slag i e-böckerna. Mycket tyder just nu på att det i första hand är rena kopior av tryckta böcker som kan komma att undantas från moms.

Eddy Robertsen på digitalbok.no utgår från att det ska vara momsfritt.

– Vi säger att e-böcker är böcker och lägger inte på moms. Men vi gör det på egen risk, och sätter av pengar i bokföringen ifall det skulle bli en rättssak.

- Branschgemensam satsning för att bygga upp utbud och distribution.
- Momsen en het fråga.

Nya Zeeland – 2 000 e-böcker nästa sommar

Just nu pågår ett initiativ att ge ut 1 000 av de bästa nyzeeländska böckerna. Tanken är att skapa ett gemensamt mål för industrins digitalisering, och samtidigt skapa intresse för att läsa e-böcker. Därmed hoppas man snabbt få intäkter från verksamheten, och uppmuntra andra aktörer att satsa på den nyzeeländska marknaden – exempelvis tillverkare av läsplattor. I början av september hade 28 förlag anmält 300 titlar.

Avsikten är att lansera satsningen i början av sommaren 2010. Bland annat hoppas man att någon läsplatta ska hinna introduceras på marknaden och att fler mobiltelefoner med läsmöjlighet ska dyka upp. Bakom satsningen står Digital Publishing Forum, som i sin tur bildats av förläggare- och författarförbunden samt upphovsrättsorganisationen Copyright Licensing Limited.

Förutom att ge ut e-böcker ska projektet testa olika distributionsformer. Man ska dela ut enstaka kapitel gratis som marknadsföring, och göra det möjligt att hyra eller prenumerera på böcker. Idag skissar man på en hyra som skulle kunna vara i mellan en och tre veckor, och kosta mellan 25 och 40 svenska kronor.

Förutom projektet 1 000 Great New Zealand Ebooks finns redan nu över 1 100 historiska titlar tillgängliga genom New Zealand Electronic Text Centre.

Taiwan – vill vara ledande 2013

Nyligen proklamerade den taiwanesiska regeringen ett femårigt program för att göra Taiwan dominerande på världsmarknaden för e-böcker och e-bokläsare till år 2013. Departementet satsar nästan en halv miljard kronor på att utveckla branschen. Bland annat ska två-tre kinesiskspråkiga handelsplatser byggas upp, man vill få fram tio innovationer när det gäller e-läsare och se till att det finns 100 000 titlar tillgängliga på kinesiska.

I Taiwan finns redan flera tillverkare av läsplattor. I somras köpte det taiwanesiska bolaget Prime View International den dominerande tillverkaren av skärmt teknik för e-bokläsare, E-ink.

Modeller för att dela intäkter mellan förlag och distributör

Amazon har hittills betalat en andel av förlagets listpris – hur stor del beror på individuella avtal med förlagen, men den tycks ligga runt 35–45 procent. Hur mycket förlaget fått har varit oberoende av hur Amazon sedan prissatt boken – förlaget har

kunnat få 13 dollar för en bok som Amazon sålt för 9,99.

Grundmodellen i den tyska portalen Libreka är att förlaget får 70 procent av intäkterna, bokhandeln 25 procent och Libreka fem procent. Fördelningen kan dock ändras efter förhandlingar mellan förlag och bokhandel.

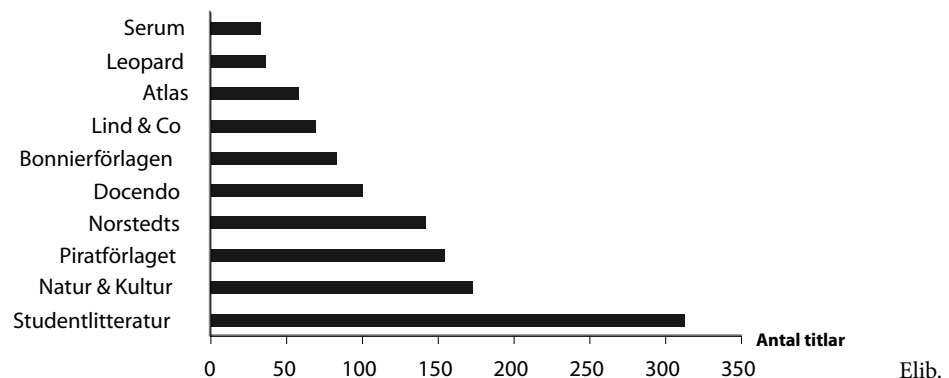
Mobilsajter, som Apples, Nokias och Sony Ericssons, delar intäkterna 70/30, där innehållsleverantören får 70 procent. Leverantören kan antingen vara ett förlag eller en distributör. De 70 procenten ska i det senare fallet delas i ytterligare ett led mellan distributör och upphovsmän. I Japan finns exempel där innehållsleverantören får uppemot 90 procent av intäkterna.

Sverige – en marknad i sin linda

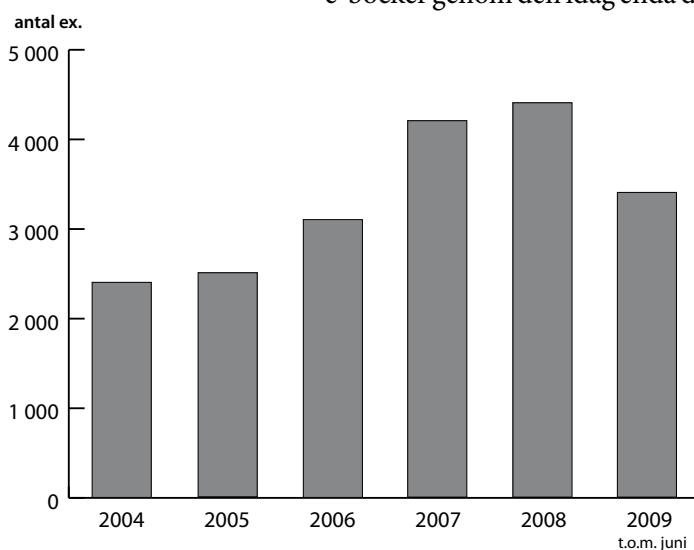
Flera svenska förlag är på väg att öka sin utgivning av e-böcker kraftigt. Sammanlagt ser det ut att bli en ökning på minst 1 000 titlar. Bonniers, Norstedts och Piratförlaget räknar med att i princip alla nya böcker kommer samtidigt i e-boksformat och tryckt utgåva. Dessutom lanseras hundratals backlist-titlar som e-böcker.

Flera av de stora svenska förlagen satsar nu på utgivningen av e-böcker. Inom ett år bör utbudet ha ökat med minst 50 procent – kanske mer.

I september fanns 1 903 titlar i sortimentet. Bakom dem ligger närmare 140 svenska förlag. De flesta har bara gett ut någon enstaka bok – till och med ett stort förlag som Liber har bara fem titlar i Elibs sortiment. Det förlag som erbjuder flest e-böcker är Studentlitteratur, som har nästan dubbelt så många titlar som tvåan Natur & Kultur.

Under 2009 ser försäljningen av e-böcker i Sverige ut att öka jämfört med året innan, men det är från en extremt låg nivå. De första sex månaderna såldes 3 400 e-böcker genom den idag enda distributören på den svenska marknaden, Elib.

Försäljning av e-böcker. Källa: Elib.

hela 2008 såldes 4 400 exemplar, och en riktig bästsäljare kommer bara upp i något tiotal exemplar.

Men e-boken har en större publik än så. Förra året lånades närmare 80 000 e-böcker ut via biblioteken. Och universitetsbiblioteken räknar ihop fler lån av digitala resurser i form av e-böcker och databaser än av tryckta böcker.

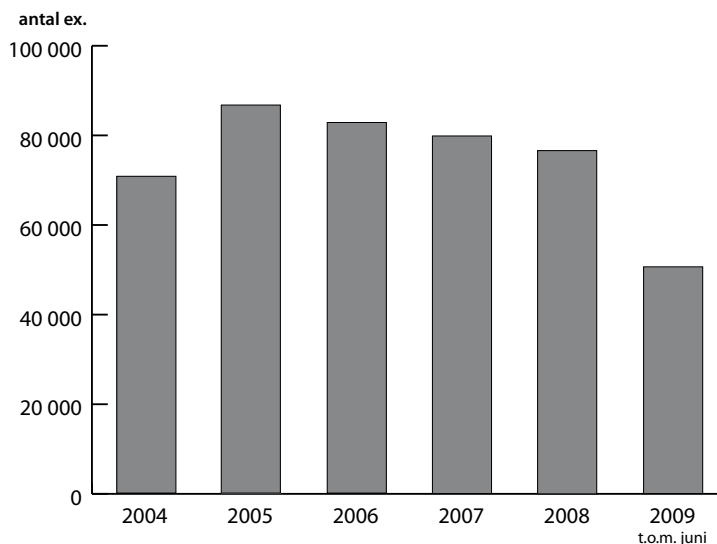
Priserna vid köp varierar från några tiotus för äldre titlar till priser som nästan ligger i nivå med en tryckt bok i nätbokhandeln. Några förlag sänker priserna när titeln ges ut i pocket, andra inte.

Idag säljs i princip alla e-böcker i Sverige som rena digitala kopior på tryckta böcker,

och de säljs via nätbokhandeln. Elib tittar på en teknisk lösning för att sälja e-böcker i den fysiska bokhandeln, men än så länge sker inget konkret utvecklingsarbete.

Böckerna kan läsas på dator, i läsplattor och vissa mobiltelefoner, men inte Iphone. Där kommer under hösten en ny aktör att satsa, Publit. Tidigare hade även BTJ en distribution till biblioteken och en försäljningsportal för e-böcker, huvudsakligen facklitteratur. Men den lades ned förra året.

– Mycket av det vi fick tillgång till var gammal skåpmat, berättar affärschefen Joakim Meyer. Intäkterna handlade om mycket marginella summor. Vi hade ingen möjlighet att driva det vidare, med tanke på den licenskostnad vi hade för kopieringsskyddet.

Biblioteksutlåning av e-böcker. Källa: Elib.

Bonnierförlagen

Från och med våren 2010 ska hela Bonnierförlagens svenska nyutgivning komma simultant i tryck och som e-bok. Samtidigt ska ”så mycket backlist som möjligt” släppas i e-boksformat.

– Det är för att skapa en bra marknad, säger Magnus Nyte, som är ansvarig för Bonnierförlagens digitala utgivning.

Exakt hur många titlar Bonnierförlagen kommer att ge ut i e-boksformat vågar Magnus Nyte inte riktigt svara på.

– Det hänger på avtalen, säger han och tvekar lite. Men våren 2010 ska vi i alla fall ha 400 nya titlar ute ... Och så mycket backlist som möjligt.

Nya böcker ska ges ut samtidigt i tryck och som e-bok. I alla fall av den svenska utgivningen. Utländska titlar kommer inte att ges ut i det här skedet. Rättighetsfrågorna blir för komplicerade.

– Det är ett jätteproblem, säger Magnus Nyte. Vi vill ge ut så mycket backlist som möjligt också, det är för att skapa en bra marknad. Finns det inte ett ordentligt utbud är det svårt att få konsumenterna att betala för läsplattor.

Vad e-böckerna ska kosta vill han inte svara på – men han tycker att Bonniers prisättning hittills varit helt uppåt väggarna.

– Men historien är ointressant. Det vi måste göra är att hålla prisbilden uppe. Om vi tar 79 kronor först går det inte att höja till 139 sedan.

Magnus Nyte trycker på att e-bokssatsningen ska bli lönsam.

– Det här är ett affärsområde, det handlar inte om någon marknadsföring av tryckta böcker.

Ett bekymmer är den högre momsens på e-böcker.

– Momsfrågan har hög prioritet, säger Magnus Nyttell. Vi behöver samla oss kring den i branschen.

Som det ser ut nu kommer e-böckerna bara att ges ut i ett enda format, epub. Idag sköter en extern leverantör i Indien konverteringen till e-bokformatet. Men på sikt är det meningen att Bonnierförlagen ska sköta det själva.

– Vi vill att e-boken ska följa produktionsflödet och skapa så lite extrajobb som möjligt.

Magnus Nyttell hoppas att tekniken att vattenmärka epub-böcker ska bli klart snart.

– Rättighetsskydd är viktigt för både oss och författarna. Men det finns en gräns för hur bokigt det får vara, det måste vara användarvänligt.

- **Antal titlar på Elib: 83.**
- **Planerat antal titlar under det närmaste året: 400 nyheter samt många hundra backlisttitlar.**

Piratförlaget

Mattias Boström, ansvarig för e-boksutgivningen på Piratförlaget, har receptet på en lyckad e-boksmarknad: ett utbud på minst 8 000 titlar, böcker för en hundralapp, läsplattor för några få tusenlappar och e-boksbutiker som lockar till impulsköp.

– Det behövs ett utbud på 8 000–10 000 titlar för att få igång e-boksmarknaden. Om de stora förlagen bidrar med alla nya titlar kan vi vara där ganska snart, säger Mattias Boström.

Piratförlaget lägger ut i princip alla sina nya titlar som e-böcker samtidigt som den tryckta utgåvan kommer. Undantaget det senaste året har varit någon bildbok som inte passade att ges ut i svartvitt. Priset sätts så att boken kostar en hundralapp hos återförsäljarna – och när den kommer ut som pocket sänks priset direkt.

– Det får aldrig vara dyrare med en e-bok än en tryckt bok, säger Mattias Boström.

Visst är det risk att man förlorar en del köpare av tryckta böcker, och att marginalerna kan krympa. Men istället tror han att man vinner spontanköparna, de som får ett boktips i morgonprogrammet på teve och genast laddar hem boken – men som skulle ha glömt det annars, eller inte kommit sig för om det var för dyrt eller för krångligt.

– Min käpphäst är att inte prata teknik. Jag vill ha bort e:et i e-bok, det är så många som får fel association då.

Enkelhet är ledordet för Mattias Boström. Kopieringsskydd vill han inte veta av.

– Allt som kan avskräcka måste bort. Idag har vi skydd på allt, för att det är det som erbjuds av Elib. Men det nya ska vattenmärkas.

Pirater är han inte orolig för.

– Om vi kan hålla låga priser, och det är enkelt att göra rätt för sig, då tror jag att de flesta gärna gör det. Jag tror att det bästa är att erbjuda lagliga alternativ och ägna kraft åt att marknadsföra dem.

Mattias Boström vill också se enklare butiker för e-böcker.

– Radera all teknisk information! Det ska vara så extremt enkelt att handla att den inte behövs, annars kommer man aldrig att locka andra än teknikfrälsta. Och de köper ändå inte så mycket böcker. Det är storläsarna vi ska rikta in oss på.

Han har idéer om att koppla försäljningen av fysiska böcker och e-böcker, och exemplifierar med ett dvd-företag som gav rabatt på själva dvd-boxen till kunder som laddat ned den digitala versionen.

– Men vi är inte låsta vid exemplarframställning. Man kan tänka sig abonnemang, eller ett Spotify för litteratur. Det kommer nog att vara minst två år av experimentverkstad!

Han pratar också om hur läsarna på sikt skulle kunna kommunicera via böckerna de läser.

– E-boken skulle kunna bli som brunnen att samlas kring i sociala medier på internet.

Han drömmer också om allt större möjligheter att lägga in extramaterial i böckerna.

– Det funkar inte i dagens e-bokläsare, men med rörlig bild skulle man kunna ha författarintervjuer, man kan hitta på mycket.

”Hyfsat snart” räknar Mattias Boström med att kunna erbjuda Piratförlagets böcker för Iphone.

– E-böcker ska finnas där läsarna finns, och många av dem finns i närheten av en Iphone.

- Antal titlar på Elib: 154.
- Planerat antal titlar under det närmaste året: 25.

Natur & Kultur

Just nu går förlaget igenom sin backlist och kommer att publicera hundratals e-böcker under hösten, främst faktaböcker inom psykologi och historia. En del skönlitteratur blir det också, men då mest nya titlar.

– E-boksutgivningen har haltat ett tag, vi har byggt ut kommunikationen mellan vårt affärssystem och vår e-handel, säger Marit Ekelund Maitland, förlagschef för

Natur & Kulturs satsning på digitala medier. Men nu förbereder vi en utgivning av flera hundra titlar, kanske 500 under hösten.

Hon tycker att e-böckerna är en självklarhet.

– Diskussionen om att böckerna kommer att försvinna är fånig. Det här handlar om nya böcker, och förlagen måste våga satsa. MÅSTE VÅGA, säger hon med eftertryck. Annars är risken stor att någon annan aktör kör förbi oss i 180. Skivindustrins misstag var att de stod och skyddade sin affärsmodell: att sälja pressade cd-skivor. Vi tänker för fyrkantigt i förlagsbranschen i Sverige, vi tänker ”vår marknad”, ”vår affär boken”. Istället måste vi försöka möta marknadens behov, skaffa oss ny kompetens, tänka helt nytt om hur vi ska sälja och tjäna pengar. Musikindustrin idag tänker ”hela Madonna”; inte bara på att ge ut hennes skivor, utan på allt runtomkring.

De affärsmodeller som Natur & Kultur är på väg att pröva är bland annat abonnemang, kanske riktade till speciella målgrupper, vissa nischer. Det kan bli försäljning av enstaka böcker, paket av böcker – eller enskilda kapitel.

– Här får vi se vad kunderna är beredda att betala. Låga priser är oerhört viktigt, så att man vågar testa, det kan inte vara lika dyrt som en tryckt bok. Vi slåss mot ”gratis på nätet”.

Det är inte skönlitterära e-böcker som Natur & Kultur satsar på i första hand, utan på fakta. Mycket av det som nu ges ut är backlist inom exempelvis psykologi och historia.

– Jag tror e-böcker i första hand är intressanta för studenter och människor som gör research. De som inte läser från första till sista sidan, utan söker, läser kapitelvis – och som vill veta här och nu.

I nästa steg tror hon att ”storläsarna” blir kunder. Men idag är målgruppen för skönlitteratur svår att nå.

– När läsplattorna är tillräckligt billiga och bra, då kommer de människor som idag slukar böcker; de som inte måste visa upp vad de har i bokhyllan, men gärna har med sig 1 000 böcker.

När det händer vill hon inte gissa, men säger att det kan ta ett par år.

– Jämför med mobiltelefonerna, som var som hundben jämfört med dem vi har idag.

De böcker som ges ut fortsättningsvis kommer i första hand att publiceras i epub-format, men det kan även bli andra. De titlar som släpps i år kommer att förses med vattenmärke. Personligen tror inte Marit Ekelund Maitland på tekniska kopieringskydd.

– De stökar till det för konsumenten.

Idag är det Elib som sköter konverteringen till e-boksformat, och de kommer troligen att göra det även i fortsättningen.

– Men vi måste lära oss mer själva, säger Marit Ekelund Maitland.

- Antal titlar på Elib: 173, varav 47 läromedel.
- Planerade titlar under hösten: Flera hundra, kanske 500.

Norstedts

Målet är att all skön-, fack- och ungdomslitteratur från Norstedts ska komma ut även i e-boksformat. Idag är förlagets e-böcker bland de dyraste på den svenska marknaden.

– Vi vill inte devalvera värdet, säger Norstedts vd Maria Hamrefors.

Norstedts ger redan ut många av sina nya titlar i e-boksformat, och allt fler kommer under hösten. Det är de svartvita böckerna som är aktuella som e-böcker än så länge.

– Vi vill erbjuda den utgivning vi har i så många format som möjligt, säger Maria Hamrefors. Idag är det framför allt skönlitteratur och ungdomsböcker som lämpar sig för e-boksformatet. Men tar du exempelvis *Pluras kokbok* är det tveksamt om den blir bra innan vi har färgskärmar.

Men att böckerna ska finnas tillgängliga är det ingen tvekan om. Klas Fjärstedt, webbansvarig på Norstedts, pekar på att allt fler vill ha ”instant access”.

– Får du inte det du vill ha nu, så väljer du något helt annat. Särskilt den generation som växer upp nu är van med det. Men även äldre resonerar mer och mer så.

För förlaget blir konsekvensen att finns du inte tillgänglig, så finns du inte alls.

Idag är Norstedts den fjärde största leverantören till Elib. Böckerna är bland de dyraste på den svenska marknaden, och kostar runt 150–160 kronor – även när titlarna kommit ut i pocket.

– Vi har inte sänkt priset hittills, säger Maria Hamrefors. Ska jag vara ärlig har den här marknaden varit så liten att vi inte funderat så mycket på det. Jag tror ingen idag kan säga hur priselastiskt det är; om vi skulle ha en större försäljning ifall vi hade lägre priser.

Men diskussionen pågår.

– Det är att göra det för lätt för sig att säga att en e-bok ska kosta som en inbunden minus papper och distribution. Man har andra kostnader för konvertering, säkerhet och distribution. Jag tror att det är viktigt att man inte devalverar värdet på boken. Frågan är om man ska jämföra med pocket, ett slit-och-slängformat, eller den inbundna boken.

– För att få upp lönsamhet i e-böcker måste vi först få upp volymerna. Men vi måste också ha en helhetssyn på ett verk, inte stirra oss blinda på enskilda format. Som förlag vill vi arbeta långsiktigt med våra författarskap och ge läsare möjlighet att välja format.

Liksom många andra konstaterar Maria Hamrefors att det krävs mer än ett utbud av böcker för att det ska bli en marknad: läsplattor och handelsplatser.

– En läsplatta är på väg ut på marknaden. Och vi har en vana att handla böcker över nätet. Men det är inte tillräckligt konsumentvänligt idag. Jag är Iphone-användare själv, och jag är fascinerad över enkelheten att handla via Apples butiker.

Hon utesluter inte möjligheten att förlagen tar hand om mer av försäljningen själva. Norstedts har nyligen lanserat den möjligheten på sin nya webbplats – visserligen administrerat av nätbokhandeln Bokus.

De böcker som ges ut kommer ut i alla de format som distributören Elib erbjuder, och sätter inga begränsningar. Än så länge finns dock ingen utgivning för Iphone.

– Det är på väg, mer kan jag inte säga.

Norstedts följer också vad Elib har att erbjuda när det gäller rättighetsskydd.

– Det är bra om branschen löser det tillsammans.

När det gäller nya affärsmodeller finns en rad funderingar, men inte mycket konkret ännu. Bokklubbskoncept eller prenumerationer nämner Maria Hamrefors i första hand, men tillägger att annonsfinansierat kanske också är en väg, även om det kanske är för tidigt i böcker.

Förlaget testar dock möjligheterna, idag med Norstedts ordbok som är tillgänglig på flera språk via internet.

– Där handlar det om att konvertera trafik till pengar. Det är en kompetens vi håller på att bygga upp.

Bland de stora, olösta frågorna finns biblioteksutlåningen, där Maria Hamrefors inte anser att det är rimligt med fri tillgång till obegränsat antal lån av nya böcker.

– Det är många nya frågor som måste lösas när digitaliseringen nu påverkar bokbranschen allt mer.

- **Antal titlar på Elib: 142.**
- **Planerade titlar närmaste året: Ingen exakt siffra.** ”Så mycket som möjligt av det som lämpar sig, framför allt skönlitteratur, fackböcker och ungdomsböcker.”

Studentlitteratur

Förlaget som är Sveriges största på e-böcker satsar vidare – inte minst genom att lägga om arbetssättet internt. Framtidsvisionen är att e-boken inte bara ska vara ”bok på burk”.

Studentlitteratur har över 300 titlar i e-boksformat, varav 285 svenska.

– Vi lägger till nya titlar hela tiden, säger Magnus Pettersson Roos, vice vd och marknadschef på Studentlitteratur. Vi har en bred spridning ämnesmässigt, men tyngdpunkten ligger på kurslitteratur.

Än så länge har försäljningen gått trögt.

– Vi har en större utlåning, framför allt på högskolebiblioteken. Jag får en känsla av att det är mycket referensanvändning, man söker information snarare än att läsa. Utlåningen är inte något bekymmer idag, den representerar en användning som inte hade kommit till stånd annars. Hade vi inte funnits på biblioteket hade studenterna ändå inte köpt boken.

Priset på Studentlitteraturs titlar sätts så att e-boken ska vara cirka 30 procent billigare än den tryckta upplagan. Men då måste man kompensera extra för att det är olika momssatser på tryckta böcker och e-böcker.

– Vi tycker att de skilda momssatserna försvårar. Skulle vi ha samma f-pris skulle e-boken bli dyrare.

Än så länge säljer man antingen hela verk i e-boksformat eller webb-abonnemang med tillgång till ett visst antal titlar under en period. Nu tittar man bland annat på kapitelvis försäljning exempelvis till studenter.

– Vi tittar också på möjligheten att skraddarsy en bok, och hämta säg tre kapitel från en bok och tre från en annan, en form av antologi.

Magnus Pettersson Roos tror att det kan ta flera år innan e-boksmarknaden tar fart.

– Det är mycket som ska vara på plats: utbud, läsplattor, distributionskanaler, avtal med författarna... Men det är otroligt spännande, fundamenten för bokbranschen ändras.

Inför framtiden ser han en stor skillnad mellan utgivningen av kurslitteratur och den skönlitterära.

– Undervisningen får allt större digitala inslag, och vi måste jobba med ”läromedel 2.0”. Det är inte bara ”bok på burk”, utan har inslag av ljud, miniföreläsningar och simuleringar. Då pratar vi varken e-bok eller ”p-bok”.

Just nu är Studentlitteratur i färd med en stor omställning av det interna arbetet. Produktionen av digitala verk och tryckta samordnas.

– Det ökar effektiviteten men är också ett sätt att betona att vi inte ser tryckt och digitalt som två olika storheter.

Hela arbetsflödet ska bli XML-baserat. Tekniken gör det möjligt att spara allt innehåll i ett standardiserat format, och sedan exportera det till olika publiceringsformer. Det gör det också enklare att hämta innehåll från flera olika verk och sätta samman dem.

– Det handlar om att frigöra innehållet från den tryckta bokens begränsningar. Men vi har inte börjat skörda frukterna av omställningen ännu, det är ett omfattande arbete bara att märka upp hela utgivningen.

- Antal titlar hos Elib: 312, varav 285 svenska.
- Planerat antal titlar det närmaste året: Ingen uppgift.

Atlas

Richard Herold, förläggare på Atlas, satsar på e-böckerna. Men han misstänker att det kan ha varit ett misstag att så tidigt släppa e-böcker till biblioteken.

– Det kommer att det göra det svårare att ta betalt.

Den som går in på bibliotekets webbplats och lånar en e-bok får i princip samma produkt som den som köper e-boken via en nätbokhandel. Skillnaden mellan att äga och att låna är betydligt mindre för e-boken än för den fysiska boken – som inte alltid är

tillgänglig på biblioteket, och när den finns är den tummad och sliten.

Nästan alla e-böcker går via biblioteken idag. Incitamenten för att handla är små. En av Richard Herolds absoluta bästsäljare i tryckt form, Åsa Linderborgs *Mig äger ingen*, har sålts i över 300 000 tryckta exemplar – och 21 e-boksexemplar. E-boken har lånats ut nästan tusen gånger.

Klimatboken *Det är vår bestämda uppfattning att om ingenting görs nu kommer det att vara för sent*, som gavs ut digitalt innan den kom ut på papper, och där e-versionen marknadsfördes med miljöargument, har sålts i 22 exemplar.

Ändå är Richard Herold optimistisk. Atlas har hittills gett ut 58 e-bokstitlar, och fortsätter att ge ut fler.

– Vi tjänar på att ha så många alternativ som möjligt för den som vill betala, tror han. Faran är om vi försöker låsa in oss.

Samtidigt konstaterar han att förlagen sitter i en rävsax. En utbudsschock av äldre verk kan minska försäljningen av nyhetstitlarna, samtidigt som förlagen är mest beroende av de intäkterna.

Liksom många andra tror Richard Herold att akademisk litteratur är ett första framgångsområde för e-boken.

– Det är snarare där än för skönlitteratur som det kan bli en explosion i ekonomiska termer. Det finns en poäng i att söka sig fram i texten, läsandet blir mer effektivt. Och man vill inte spara en fackbok i bokhyllan på samma sätt som en bra roman.

Just nu filar Atlas på ett abonnemangsupplägg. Kunden betalar en summa per år och får då nya böcker allt eftersom de kommer ut, några veckor före alla andra, plus fri tillgång till förlagets backlist. Inom ett år hoppas Richard Herold att tjänsten ska kunna lanseras.

Han är också varm anhängare till att ge ut böcker för mobiltelefoner. Han är inte säker på att dagens bokhandel, vare sig den fysiska eller näthandeln, är framtidens försäljningskanal för e-böcker.

– Det är kanske snarare Nokia och Apple som paketerar e-boken bäst.

Han kan också tänka sig att det dyker upp ett Spotify för böcker, med fri tillgång mot en månadskostnad eller annonser.

– Om det är en gratisjänst, där användarna har sagt att de vill ha reklam, då har inte jag något emot det. Däremot måste ju författarna ha möjlighet att säga nej. Det behöver ju inte vara reklam i boken heller, man kan tänka sig att det är runt omkring.

- Antal titlar hos Elib: 58.
- Planerade titlar det närmaste året: Cirka 100.

Lind & Co

I början av 2000-talet satsade Lind & Co stort på e-böcker. Men idag har Kristoffer Lind tappat intresset.

– Det känns inte alls som att vi står inför ett genombrott, säger han.

Kristoffer Lind kallar sig ”avvaktande skeptisk” till e-böcker.

– Det är ett kompakt ointresse från en stark målgrupp, människor över 50. Jag tror inte att min mamma någonsin köper en e-bok. Och hela pocketmarknaden kommer e-böckerna inte att kunna konkurrera med. E-böcker kan bli ett komplement. Men det känns inte alls som att vi står inför ett genombrott.

Han säger att han inte tror att e-boksutgivningen är positiv för förlagen.

– Det blir sämre lönsamhet och vi kommer att bli föremål för fildelning, det kommer att bli som med ljudböckerna.

Mellan 2001 och 2003 producerade Lind & Co en rad klassiker i e-boksformat.

– Men vi tappade intresset, det hände ju inget.

Idag går imprintet XStorys titlar inom erotik och romantik bäst sett till intäkterna. Hela försäljningen uppgår dock bara till några tiotal exemplar, det är biblioteksutlåningen som är störst.

– Men det är en konstgjord marknad, det är inte konsumenterna som betalar.

Så Kristoffer Lind gör någon e-bok då och då, och säger att han inte har någon digital strategi. Men han poängterar att det absolut inte handlar om några tekniska svårigheter att göra e-böckerna.

– Det är väldigt, väldigt enkelt. Jag tror också att det är lättare för ett litet förlag än för ett större.

Det är snarare hanteringen som är besvärlig. Att förhandla rättigheter tar tid. Men också att administrera de minimala intäktströmmarna.

– Om det tickar in 100 kronor, så kostar det mer att redovisa royalty och bokföra dem ... Och sen ringer antagligen författaren och undrar varför det är så lite pengar ...

Prissättningen är svår, tycker han.

– E-bokpriserna måste gå ner, förlagen har av rädsla satt priserna för högt. Men det blir svårt att hålla låga priser på nyheter. Kan e-boken kosta lika lite som en pocket samtidigt som det enda fysiska existerande exemplaret kostar fem gånger så mycket?

Likaså är kopieringsskyddet en central men svår fråga.

– Vi måste vara hårda – men också bättre.

- Antal titlar hos Elib: 68.
- Planerade titlar det närmaste året: Ingen uppgift.

Bokhandlar som säljer e-böcker

I princip finns det två huvudkanaler för den svenska försäljningen av e-böcker, och det är Adlibris och Bokus. Det finns ytterligare några små aktörer med tämligen måttlig aktivitet. Under hösten har antalet återförsäljare på distributören Elibs lista minskat. Dels har Elib lagt ner sin egen, första testbutik och dels säljer Akademibokhandeln numera e-böcker bara genom Bokus.

Ingen av bokhandlarna har när denna rapport skrivs gått ut offensivt när det gäller försäljningen av e-böcker, varken näthandeln eller den fysiska bokhandeln.

– Många bokhandlare skyr tanken på e-böcker, men det kan vi inte göra, säger Magnus Norling på Billingska Bokhandeln i Höör.

På Billingska har man skissat på möjligheten att köpa e-böcker i butiken och sedan få dem direkt till läsplatta, eller någon form av kvitto så att kunden kan ladda ner dem hemma.

– Jag kan göra det via brittiska Gardners idag – men inte i Sverige. Frågan är vem som ska utveckla den tekniska lösningen, men det borde inte vara så komplicerat, tycker han. Vi kan ju inte säga åt kunderna att gå hem och handla på nätet bara för att de vill ha e-böcker, det vore idiotiskt. Vi ska se till att de köper fler böcker.

Adlibris är idag den enda av dagens e-boksförsäljare som inte sköter hela administrationen via Elib. Det är också den enda av bokhandlarna som delvis integrerar e-boksförsäljningen med det övriga sortimentet. Den som söker efter en titel i det allmänna sökformuläret får upp e-boksutgåvorna parallellt med de tryckta och ljudböckerna.

I de andra butikerna måste man gå in på en särskild flik för att söka e-böcker. Gränssnittet gentemot kunderna är tämligen likriktat. Sidorna hämtas från Elib, och skiljer sig i princip bara genom logotypen i sidhuvudet.

Prissättningen varierar, om än inte stort. De större aktörerna har en individuell prissättning, där ömsom Adlibris, ömsom Bokus är billigast. De minsta aktörerna har överlag samma prissättning.

Adlibris chef Pär Svärdson vill inte avslöja något om företagets planer när det gäller e-böcker, men säger att något kommer att hända inom ett halvår. Han kan tänka sig att starta försäljning av läsplattor, men är skeptisk till dagens modeller.

– De kostar runt 3 000 kronor. Om du läser tio böcker per år, och har plattan i tre år, då är det 100 kronor per bok du ska skriva av plattskrälet på. Kostar e-boken 160 kronor får du betala 260 kronor för att läsa den på en platta.

Han tror mer på mobiltelefoner eller exempelvis Apples kommande surfplatta – en apparat där man kan göra mer än att läsa böcker.

Idag tycker han att förlagen är för försiktiga, och vill gärna se mer experiment, exempelvis med försäljning kapitelvis. Än finns dock ingen färdig modell för hur det skulle gå till.

– Men i så fall får vi ordna det, säger Pär Svärdson.

Han tycker också att man kan fundera på längden på en bok.

– Varför är den runt 300 sidor? Jo, för att då blir pappersboken i lagom format.

Men vad är det som säger att man inte kan skriva en bok som är på 80 sidor?

Även på Bokus pågår ett arbete kring e-boksförsäljningen, men något konkret vill affärsområdeschefen Mats Fagerström inte avslöja.

– Jag tror på e-böcker och att försäljningen kommer att öka, men inte ordentligt ta fart förrän om ett par år. Vi förbereder oss på att ge kunden det totalt bästa erbjudandet när det gäller böcker, oavsett val av format, fysiskt eller elektroniskt. Men väldigt mycket ligger på förlagen, att det finns ett utbud. Idag är det begränsat, det är ett problem.

Gabriella Hedlund på Bokia Internetbokhandel säger att företaget prioriterat andra projekt, men att det ska bli en bättre integrering av e-boksförsäljningen.

Linda Säresand, vd på Böckernas klubb, tycker att det är självklart att erbjuda e-böcker.

– Är man en modern bokklubb som finns på nätet ska det finnas, säger hon.

Men försäljningen är liten.

– Vi har en lite äldre målgrupp som inte är så datorvan. Det är en service vi har, men vi kommer nog inte att utveckla den innan vi ser att medlemmarna köper mer.

Prismässigt har Böckernas klubb valt att ligga på samma nivå som de andra mindre aktörerna.

– Det är svårt att konkurrera prismässigt, konstaterar Linda Säresand. Vi räknar inte heller köpen som en del av medlemsåtagandet.

Adbok drog igång i våras. Men omsättningen är ännu liten, och en eventuell utveckling av webbplatsen kommer först när den ökat, uppger företaget.

Handdator.se är troligen på väg att läggas ned.

Däremot kan en uppstickare vara på gång. Företaget Riidoo hoppas kunna lansera en webbshop under hösten, och även sälja e-bokläsare av olika märken.

– Vi anpassar dem till vår tjänst, berättar Anders Borgström. Vår ansats är att det ska vara lätt. Idag måste man hålla på och mecka och förstå olika koder och filformat. Om du är en vanlig läsare är det risk att du tappar sugen innan du har boken i läsplattan. De flesta kan använda en webbläsare idag, de flesta kan ansluta en usb-kabel till datorn. Det är den nivån vi vill hålla det på, det ska inte vara svårare än så.

I första hand siktar Riidoo på att kunderna laddar ned sina böcker till datorn och sedan för över dem till läsplattan. Att köra med mobil uppkoppling direkt från läsplattan eller en mobiltelefon avvaktar man med.

– Det blir mer juridik, en extra kostnad för nedladdningen och betalning till operatören, säger Anders Borgström.

Svenska e-bokhandlar, september 2009

Adlibris	Adbok
Bokus	Biblos
Bokia	Handdator
Böckernas klubb	

Elib

E-boksdistributören Elib väntar på att marknaden ska ta fart. Med nya ägare, nya datorer och möjlighet att konvertera böcker till den nya e-boksstandarden hoppas Py Söderström och Johan Greiff på att e-boksvågen kommer.

Tecknen som pekar på ett genombrott för e-boken är flera, enligt Py Söderström, vd för Elib. Fler e-böcker ges ut. Läsplattor är på väg att börja säljas. Mobiltelefonerna får mer läsvänliga skärmar. Formatkriget är över; idag finns ett internationellt rekommenderat standardformat. Och Elib hoppas snart ha ett alternativ framme till dagens kopieringsskydd, som är krångliga för konsumenterna.

Men de landar på ett *nästan* i princip hela tiden när de ska summera läget idag.

Utbudet är fortfarande litet. Läsplattorna är nästan tillräckligt bra. Behagliga skärmar, det går att förstora texten, batterierna räcker ganska länge. Men inte tillräckligt snabba, inte tillräckligt interaktiva och alldeles för dyra.

När Elib startades år 2000 lästes e-böcker framför allt på handdatorer.

– De var egentligen ganska bra att läsa böcker på, tycker Py Söderström. De mobiltelefoner som tagit över deras roll har hittills haft för små skärmar. Men de blir bättre, och beteendet att göra många olika saker på mobiltelefonen allt vanligare.

Formatkriget är bara nästan över. Epub ser ut att vinna, i och med att det rekommenderas som internationell standard, och det är ett öppet format. Vem som helst kan använda det utan att betala licenser till någon. Elib lade till epubformatet i somras, och Johan Greiff har stora förhoppningar på att det ska förenkla ordentligt för konsumenterna.

– Men lägger man drakoniskt kopieringsskydd på epub blir det lika svårt att använda det, konstaterar han.

Elib jobbar därför med att ta fram vattenmärkning för e-böcker istället.

– Vi kan vattenmärka pdf idag, men vi är inte klara med epub ännu – utveckling av en ny lösning för det är igång och en av våra högsta prioriteter. Dessutom måste vi få förlagen med på det, men flera stora aktörer är mycket positiva.

Elib har inga synpunkter på e-böckernas pris, de sätts av förlagen och bokhandlarna. Men Py Söderström konstaterar att det är svårare att sälja de dyraste böckerna.

– På ljudbokssidan ser vi tydligt att det lönar sig med ett lägre pris. Vi märker också att man får mer försäljning om man erbjuder en hel backlist.

De tycker inte att det saknas försäljningskanaler, Elib länkar till en rad nätbokhandlar.

– Men de kunde exponera e-böckerna bättre!

Löst skissar Elib också på teknik för att underlätta för den fysiska bokhandeln att sälja e-böcker, där kunden betalar i butik men går hem och laddar ned boken.

Idag levererar många förlag en tryck-pdf som underlag för konverteringen till en e-bok. Enligt Johan Greiff skulle ett nytt arbetssätt kunna leda till att det blir enklare, bättre och billigare för alla parter.

– En tryck-pdf är ju till för tryck och inget annat. Skulle förlagen ändra sina pro-

cesser så att en digital bank skulle vara slutmålet, istället för trycket, så skulle de i framtiden få lättare att distribuera boken i alla möjliga format.

Elib är idag ensam distributör av e-böcker i Sverige. Företaget ägs till lika delar av Adlibris, Natur & Kultur, Piratförlaget och Norstedts, efter att Norstedts gick in som ägare i september.

Publit

I höst producerar det nystartade företaget Publit 500 e-böcker för Iphone. Företaget satsar hårt på forskning, och samarbetar med både internationella företag och Södertörns högskola.

Det började med en bokcirkel som saknade böcker som inte längre fanns i tryck. Då skapades Publit för att framställa print-on-demand-titlar. Men steget till e-böcker visade sig vara ganska kort. Ett år efter starten producerar företaget e-böcker för Iphone åt en handfull förlag, och de första 500 ska lanseras under hösten.

– Om vi fortsätter som nu kommer det att finnas ett par tusen om ett år. E-boken är ett faktum och den kommer att ersätta delar av marknaden, säger företagets vd Per Helin. Det kommer att bli ett mer dynamiskt läsande på olika plattformar.

Publit har ett samarbete med Södertörns högskola för att utveckla nya läsplattformar. Än så länge är projektet ganska brett upplagt.

– Vi tittar på tjänster som Spotify, att man kan dela anteckningar i böcker... till en början ska vi bara se vad man kan göra.

Det ska vara ett projekt med så kallad öppen källkod, så att programmen blir tillgängliga för vidareutveckling även av andra aktörer.

Ett annat projekt handlar om att digitalisera äldre tryckta böcker, där det inte finns digitala original, och att automatisera den processen. Boksidor ska skannas och bilderna konverteras till digital text. Texten ska sedan konverteras till e-boksformat som exempelvis epub.

– Det är en utmaning bara att bestämma vilken information man vill ha med ur boken: illustrationer, bilder, fotnoter, kommentarer.

Företaget får stöd från statliga Vinnova för att utveckla processen.

Att just arbeta mer med att extrahera information om böckerna, metadata, tror han är en viktig del i utvecklingen av e-böckerna.

– Man kan lägga in djuplänkar, länkar till artiklar eller annan litteratur, ytterligare bibliografisk information som man vanligen inte har i böcker. Man kan tänka sig det som en utvidgad jättetekolofon. Genom att tillhandahålla sådant här kan man sälja fler e-böcker och man kan ta mer betalt. Varför läsa en e-bok? Jo, för att man får det här.

På sikt ser han också stora möjligheter att utveckla mediet – inte minst med rörliga bilder.

När det gäller prissättningen tycker han att man kan tillåta sig att experimentera en smula.

– Det är ett misstag som skivbranschen gjorde: plötsligt sattes en standard så att allt kostar lika mycket. Man ska låta det vara diversifierat.

Dagens priser – kopplade till dagens kopieringsskydd – är han dock skeptisk till:

– Det är absurt att man ska betala 179 spänn för en bok som man inte kan läsa överallt, som bara fungerar i en apparat. Det skapar en hackerkultur.

Per Helin är stark anhängare av kopieringsskydd – men inte av dem som används idag.

– Kopieringsskydd är ett nödvändigt ont. Men skivindustrin har fått kapitulera, för att deras skydd var för dåliga, folk kände sig kränkta.

Och han ser samma trend i kopierskyddet för böcker.

– Adobes kopieringsskydd kräver exempelvis att du registrerar dig hos dem. Dessutom håller deras teknik på att bli standard – så man är i knäet på Adobe.

Vattenmärkning tycker han inte är tillräckligt. Därför har Publit även engagerat sig i utveckling av nya metoder att kopieringsskydda.

– Det bästa vore om IDPF, den organisation som står bakom epub-formatet, också skulle ställa sig bakom en öppen standard för kopieringsskydd, tycker han.

De e-böcker som Publit nu producerar kommer att vara försedda med Apples kopieringsskydd. De kommer bara att fungera i en Iphone eller Ipod touch.

Att läsa och att göra e-böcker

För att kunna läsa en e-bok behövs någon form av apparat – en läsplatta, en mobiltelefon eller en dator. Urvalet blir allt större och funktionerna allt bättre.

Men tekniken är rörig. E-böcker kan skapas i ett tjugotal olika format. En e-bok kan inte med säkerhet läsas i en godtycklig läsplatta. Inte ens om läsplattan påstås kunna läsa det formatet, eftersom läsplattan kanske inte klarar kopieringsskyddet. Att vissa kopieringsskydd är hårt knutna till en enda apparat gör att en kund som köper en e-bok idag löper hög risk att inte kunna läsa den överhuvudtaget om ett par år.

Den internationella organisationen IDPF, International Digital Publishing Forum, verkar för att formatet epub ska bli internationell standard, och en rad internationella förlag har anslutit sig till det. Sedan i somras producerar svenska Elib också e-böcker i epub. Många läsplattor idag kan också läsa epub-formatet.

Det här kapitlet presenterar de vanligaste läsverktygen, formaten och kopieringsskyddet – och beskriver hur man gör en e-bok.

E-läsare

I början av oktober började den första dedikerade e-boksläsaren säljas i Sverige. Den tillhör en generation läsplattor som har läsvänlig skärm och som klarar tusentals sidvändningar på ett enda batteri.

Utvecklingen av läsplattorna går fort – samtidigt som de får konkurrens som läsverktyg av mobiltelefoner och minidatorer.

Trenden går mot snabbare, tunnare och med plats för allt fler e-böcker. På kort tid har en lång rad nya e-läsare lanserats runt om i världen – och nya kommer hela tiden. Det finns idag minst ett 20-tal varumärken för läsplattor, och de i sin tur har ofta flera olika modeller att välja bland.

I Sverige startar försäljning av den koreanska läsplattan Nuutz på Teknikmagasinet och hos Kraft&Kulturs Kulturbutik under första hälften av oktober 2009. Den klarar att läsa de största e-boksformaten, har en inbyggd mp3-spelare för musik och ljudböcker och säljs för cirka 3 000 kronor. Hittills har de stora tillverkarna av e-boksläsare varit ointresserade av den lilla svenska marknaden.

Dagens läsplattor har nästan alla en skärm från det taiwanesiska företaget E-ink. Över en miljon läsplattor har hittills försetts med företagets skärmar. Tekniken har fått stort genomslag eftersom texten blir förhållandevis behaglig att läsa. Till skillnad från en dator eller mobiltelefon går det bra att läsa i fullt solljus eftersom skärmen inte ger några reflexer, och den flimrar inte. Bildskärmen drar väldigt lite ström, bara när man bläddrar fram en ny sida. Det innebär att e-läsarnas batterier klarar runt 8 000 sidvändningar, eller omkring två veckors användning, på en laddning.

Nackdelen med E-inks skärmar är att de än så länge bara finns i svartvitt. Därmed lämpar de sig i princip bara för textböcker. Den första generationen är också tämligen

långsam – när man trycker på bläddringsknappen dröjer det en smula innan den nya sidan visas.

Men utvecklingen går fort, och på bara något år har bläddringstiden halverats och bildskärpan förbättrats. Inom ett år räknar E-ink med att ha en färgskärm framme, och därmed närmar sig den punkt där svenska Tidningsutgivarna tycker att läsplattorna börjar bli riktigt intressanta för tidningsdistribution. Färgen är närmast nödvändig för att locka annonsörer. Flera andra företag har också ny skärmt teknik på gång.

En skiljelinje idag är om läsplattorna har trådlös uppkoppling eller inte. Flera av de läsplattor som nu lanseras i Europa har det inte. Det innebär att bokköparna måste ladda hem böckerna via sin dator, och sedan föra över dem till sin e-bokläsare. Det innebär att det blir fler steg för kunderna att hantera, samtidigt som man minskar chanserna till spontanköp.

Amazon var tidigt ute med trådlös uppkoppling, det fanns redan på den första versionen av företagets läsplatta Kindle. Förutom snabb tillgång till utbudet av böcker kan läsarna följa bloggar och läsa tidningar på webben.

Många har framhållit trådlösheten som ett framgångsrecept. Men det har också inneburit en svårighet när Amazon velat lansera sin e-läsare i Europa. För att uppkopplingen ska fungera smidigt och inte minst för att överföringen av böckerna inte ska ge kunderna extra kostnader för mobiltrafiken krävs avtal med mobiloperatörer – och det tycks hittills ha varit svårt att få till.

Allt fler läsplattetilverkare bygger nu in uppkopplingsmöjligheter, men inte alla utnyttjar dem. Exempelvis gäller det den läsplatta som nu lanseras i Sverige, Nuutz. Först i ett senare skede kan det bli aktuellt att utnyttja den, enligt den svenska återförsäljaren, Royal Line.

För att kunna göra trådlösa överföringar på korta avstånd förser det tyska företaget Txtr sin nya läsplatta med Bluetooth-teknik. På sikt kan det innebära att överföringar av en bok lätt kan göras i en fysisk bokhandel eller från en läsplatta till en annan, om man vill låta en kompis läsa boken.

Det blir också allt vanligare med pekskärmar, så att man kan bläddra i boken direkt via skärmen och inte någon knapp på sidan. En av Sonys senaste modeller har det; ingen av Kindles. Eftersom pektekniken uppnås genom en plastfilm som läggs på E-ink-skärmen försämrar det läsbarheten en smula.

Några läsplattor erbjuder möjlighet att göra noteringar, exempelvis Kindle via sitt tangentbord eller Irex via en penna. Kindle har också en inbyggd syntetisk röst, som kan läsa upp texten.

Många läsplattor har en skärm på fem eller sex tum, och hela apparaten är i storlek någonstans mellan en pocketbok och en inbunden bok. De blir allt tunnare, nu finns flera modeller som är under en centimeter tjocka. De flesta nya läsplattor har plats för 1 000 böcker eller mer. Minneskapaciteten kan byggas ut med minneskort. Flera internationella nätbokläsare håller dessutom kunderna med en individuell bokhylla för backup.

Flera företag har visat upp prototyper på e-bokläsare med böjlig skärm. Längst har företaget Polymer Vision kommit med sin läsare RADIUS. När den faktiskt kommer ut på marknaden är än så länge oklart.

Från att ha kostat mellan 3 000 och 4 000 kronor börjar nu flera e-bokläsare att komma under 2 000 kronor. Ett par ”affärsmodeller” med större skärm har också lanserats. De lämpar sig för att läsa dokument i A4-format och kostar mellan 3 500 kronor och 7 000 kronor.

Några lågbudget-läsare har också lanserats. De har dock inte E-ink-skärmar och oftast betydligt mindre minne, högst för ett hundratal böcker.

Flera datorföretag är också på väg in på e-boksmarknaden. Ett exempel är Asus, som enligt rykten är på väg att lansera en e-bokläsare med dubbelskärm, för att öka bokkänslan. Asus siktar mer på att ha en billig läsare än en med en mängd funktioner. Priset väntas landa runt 1 200 kronor.

De allt mindre bärbara datorerna kan också komma att bli intressanta som e-bokläsare. Utvecklingen av skärmtekniken gör att batterierna räcker allt längre – annars ligger ju batteritiden för en minidator ungefär på ett halvt dygn istället för på ett par veckor. I och med att de används för fler ändamål än att bara läsa böcker blir kostnaden lättare att motivera för konsumenterna. Många sätter stora förhoppningar till den så kallade surf-platta som Apple enligt rykten är på väg att lansera.

Alla e-läsare fungerar dock inte till alla e-böcker. E-böckerna sparas i olika format – idag finns ett tjugotal – och de olika läsplattorna har bara läsprogram för vissa format. Mest extremt är Amazons Kindle-format, som inte går att läsa på någon annan läsplatta.

För att ytterligare krångla till det är det inte alla e-läsare som stöder alla olika former av kopieringsskydd.

Krav på läsplattorna

Tempo Bläddringen går fortfarande långsamt. Snabbare processorer behövs.

Färg Med färgskärmar kan fler sorters böcker komma ifråga för e-publicering. Dessutom blir de attraktivare för tidningsutgivare.

Lågt pris Många hävdar att läsplattorna inte får kosta mer än runt tusenlappen för att få bred acceptans.

Trådlösa Omedelbar åtkomst till en bokhandel, var man än är.

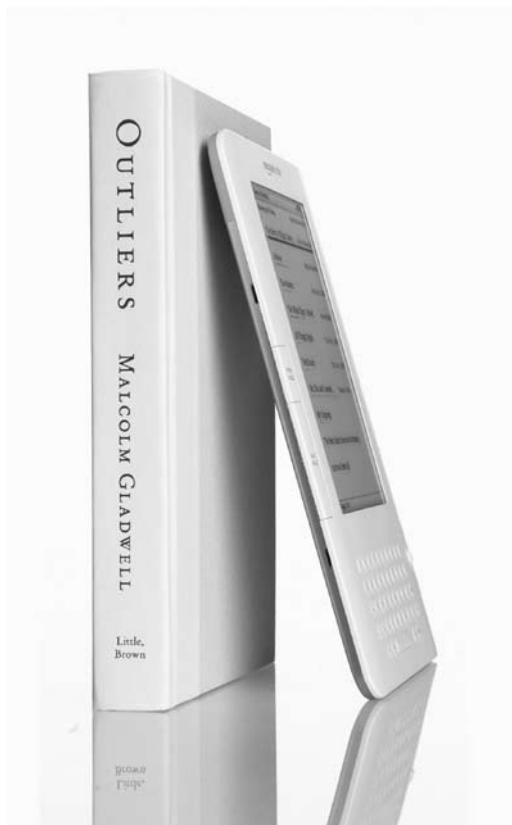
Enkla En läsare måste kunna förstå hur läsplattan fungerar, utan att läsa en manual först.

**E-läsare –
några varumärken**

- Bebook
- Cybook
- Cooler
- Ebookwise
- Elonex
- Hanlin eReader
- Iliad (Irex)
- Kindle
- Netronix
- Nuut 2
- Plastic Logic
- Readius
- Sony Reader
- Txtr

Nuut 2. Sydkoreansk läsplatta som börjar säljas i Sverige hösten 2009. Klarar de viktigaste e-boksformaten och har stöd för kopieringsskydd. Har möjlighet att spela upp ljudspår. Saknar pekskärm och trådlös uppkoppling. 14 x 17 centimeter, tre centimeter tjock på bredaste stället. Väger 300 gram. Pris cirka 3 000 kronor.

Amazons läsplatta Kindle har trådlös uppkoppling via mobilnätet och tillgång till Amazons webbutik med över 300 000 titlar.

Företaget Readius har utvecklat den första e-läsaren med utrullningsbar skärm. Men företaget har haft ekonomiska svårigheter och skjtitit på lanseringen.

Tyska Txtr är en av de e-läsare som klarar världsstandarden epub – men inte det vanligaste kopieringsskyddet.

Mobiltelefoner

Det finns åtskilliga möjligheter för den som vill läsa böcker i sin mobiltelefon. Vanligast är att installera ett särskilt läsprogram på telefonen, och sedan läsa böckerna i det. En annan variant är att bokens innehåll strömmas en bit i taget till mobiltelefonen. Ur kopieringssynpunkt har det sina fördelar, eftersom boken då aldrig sparas i mobilen. Å andra sidan kan böckerna bara läsas med mobil- eller internettäckning, och inte exempelvis på flyget.

Gemensamt för flera av programmen är att det går att lägga till bokmärken, slå upp ord i länkade online-lexikon, välja olika text- och bakgrundsfärger och hur stor texten ska vara.

Många bedömare tror att mobiltelefonen kommer att vara den viktigaste e-läsaren i framtiden – och i Japan är den det redan. Den stora fördelen är att det är en apparat som de flesta redan har med sig. Via mobilnäten kan läsarna köpa böcker nästan var de än befinner sig. Vartefter skärmarna blir större blir också läsbarheten bättre. Skärmteknik som är mer strömsnål är också på väg. En annan möjlig utveckling är lösa eller utrullningsbara skärmar med bättre läsbarhet.

Stanza

Det mest omtalade läsprogrammet för mobiltelefoner är Stanza, som är gjort för Iphone. Det är gratis och kan laddas hem från iTunes App Store.

Läsaren kan koppla upp sig direkt mot boksajter på nätet och ladda hem böcker. Tiotusentals gratisböcker finns tillgängliga – liksom mängder av böcker att köpa. I juli hade två miljoner Stanza-läsare och 12 miljoner böcker laddats ned av användare i 60 länder.

Stanza kan läsa en rad av de vanligare formaten. Även om Stanza i princip kan läsa epub finns ett problem: de flesta kommersiella böcker som ges ut i epub är försedda med Adobes kopieringsskydd. Och företaget bakom Stanza, Lexcycle, har ännu inte något avtal med Adobe. I februari gick företaget ut och sade att en licensiering var på väg. Men så sent som i september var inget klart. Många misstänker att det är Amazons köp av Lexcycle under våren som ligger bakom fördröjningen.

När den här rapporten skrivs finns i princip inga svenska titlar utgivna som kan läsas med Stanza.

Andra mobilprogram

Det dyker upp rader av nya läsprogram för olika mobiltelefoner. Amazon har gjort en egen Kindle-läsare för Iphone. Barnes & Nobles läsprogram Ereader finns i två telefonversioner och på den tyska marknaden finns programmet Texttunes. I Texttunes sortiment finns också kombinerade e-böcker och ljudböcker, där man kan byta mellan att läsa själv och lyssna på en uppläsning (det är alltså inte som i Kindle, där man kan få uppläsning av en syntetisk röst).

Bookworm är en plattform som lagrar e-böcker på nätet. E-böckerna kan läsas via dator eller mobil, var man än befinner sig – så länge man har en nätuppkoppling.

Bookworm klarar bara böcker i epub-format.

Mobipocket Reader är den e-bokläsare som fått störst genomslag bland andra smarta mobiltelefoner än Iphone. Mobipocket finns för en rad Nokiamodeller, några Sony Ericsson och Blackberry, och för handdatorer. Mobipocket Reader kan också installeras i ett par läsplattor.

Företaget ägs sedan 2005 av Amazon. De flesta e-böcker som givits ut i Sverige hittills finns i Mobipocketformat.

Format

Det lär finnas drygt 25 olika format för e-böcker. I grunden finns det två typer:

Flödande format innebär att texten anpassar sig till e-läsarens skärm. Användaren kan exempelvis ställa in önskad storlek på texten, och då flödar texten om för att rymmas på sidan. Producenten kan då inte styra rad- och sidbrytningar eller avstavningar och inte exakt var bilder hamnar. Detta är problematiskt om formgivningen av boken är viktig.

Alternativet är *statiska sidor*, som behåller sitt utseende med typsnitt, bilder och formgivning precis som boken ser ut i original. Nackdelen är att böckerna blir svår-lästa i e-läsare med små skärmar, där man måste skrolla fram och tillbaka för att kunna läsa textraderna. Möjligheten att smidigt förstora och förminska texten försvinner.

Bilder fungerar i de flesta e-läsarformat. Vid flödande format kan formgivningen ställa till problem. Inte alla format klarar exempelvis att vänster- och högerställa bilder med texten flödande runt bilden. Rekommendationen är att i första hand lägga bilder mellan stycken.

En vanlig roman är mellan 250 och 700 kilobyte. Böcker med många bilder blir större, normalt kring två megabyte.

Nedan presenteras de format som idag finns tillgängliga på den svenska marknaden.

epub

Epub är ett flödande format, som är på väg att bli världsstandard. Hösten 2007 beslutade IDPF, International Digital Publishing Forum, att rekommendera epub. Det är ett så kallat öppet format, vilket innebär att det inte är något företag som äger det. Vem som helst kan använda det utan att betala licenser, och formatet blir oberoende av om någon aktör skulle försvinna från marknaden.

Många stora förlag har deklarerat att de använder epub: Penguin, Random House, HarperCollins och Pan Macmillan är några. I Sverige satsar Bonnierförlagen i första hand på att ge ut sina böcker i epub.

Den svenska distributören Elib erbjuder epub sedan sommaren 2009. Än så länge finns bara ett fåtal svenska titlar i epub, men antalet kommer sannolikt att växa snabbt.

Det lämpar sig i första hand för textböcker, men det är möjligt att även lägga in bild och ljud.

Det kan bland annat läsas i flera olika läsprogram, bland annat Adobe Digital Editions som fungerar på PC, Mac och många läsplattor. Det fungerar i de flesta nya e-bokläsare. Det är dock inte alla modeller som klarar kopieringsskyddad epub.

Epub bygger på en kodningsmetod för dokument som kallas XML. Den som använder XML i sin produktion har därför lättare att konvertera sina böcker till epub.

pdf

Det mest använda e-boksformatet hittills, världen över. Det är statiskt, vilket gör att det inte alltid är användarvänligt, men lämpar sig väl för dokument där man vill ha en viss layout. Det kan bland annat läsas i programmet Adobe Digital Editions. En e-bokspdf skiljer sig från en tryck-pdf, bland annat genom att dokumentet har internlänkar. Det finns teknik för både kopieringsskydd och vattenmärkning.

prc

E-boksformatet Mobipocket har filer med ändelsen prc. Mobipocket är ett flödande textformat, kopplat till läsarprogrammet MobiPocket Reader. Det fungerar på vissa handdatorer, vissa telefoner, vissa läsplattor och på PC.

Kopieringsskyddet för Mobipocket krockar med Adobes kopieringsskydd. Det innebär att man inte samtidigt kan ha böcker med kopieringsskyddad epub eller pdf på en läsplatta som kör kopieringsskyddad Mobipocket.

lit

Microsofts e-boksprogram, som läses av läsprogrammet MsReader. Det är ett flödande textformat. Formatet fungerar på vissa handdatorer, telefoner, läsplattor samt på PC.

Utöver dessa finns en lång rad format. Det finns e-böcker som görs i html, alltså den kodning som används för webbsidor. Om en text är sparad i ett rent textformat (en fil med ändelsen txt eller rtf) kan den också läsas i många e-bokläsare, även om den då i princip saknar alla möjligheter till navigering och formatering. Det har också tagits fram format som är mer inriktade på dokument med mycket bilder och kanske rent av multimedia. De har dock ännu inte fått någon större spridning.

Rättighetsskydd – kopieringsskydd och vattenstämplar

För att förhindra piratkopiering förses många e-böcker idag med någon form av rättighetsskydd. Man brukar prata om två typer. antingen ett hårt kopieringsskydd eller ett socialt skydd, som även kallas vattenmärkning.

De hårda kopieringsskydden, DRM eller Digital Rights Management, har fått störst spridning. Det innebär att e-böckerna krypteras, och inte kan användas annat än på det sätt utgivaren har gett tillåtelse till. Kopieringsskydden har fått dåligt rykte, eftersom de medför en del krångel för att kunna läsa e-böckerna – och i värsta fall hindrar de till och med de kunder som köpt en e-bok från att använda den produkt de betalat för. Den som idag köper en kopieringsskyddad Mobipocket-bok till sin mobiltelefon kan enbart läsa den i just den mobiltelefonen. När telefonens liv är över går det inte att öppna boken i någon annan e-läsare.

Det sociala skyddet innebär att e-böckerna förses med en unik kod, ett vattenmärke i själva dokumentet, som är kopplat till köparen. Om den digitala filen sprids, exempelvis via piratsajter, kan den spåras tillbaka till den ursprungliga köparen. Därmed hoppas man att det sociala trycket ska få människor att avstå från olaglig spridning.

Idag finns fungerande vattenmärkning enbart för e-böcker i pdf-format. Utveckling pågår för att även förse epub-böcker med vattenmärkning.

De som kritiserar kopieringsskydden brukar framhålla att de inte ger något absolut skydd för upphovsmännen. De stora kopieringsteknikerna har alla hackats och finns tillgängliga på nätet. Samtidigt begränsas de ärliga kundernas möjlighet att förfoga över de böcker de köpt.

En del kopieringsskydd är hårt knutna till en enda läsapparat – exempelvis Mobipockets. Adobes DRM tillåter läsning på upp till sex olika apparater, men kräver att användaren registrerar sig med namn och adress hos Adobe. Om man inte vill göra det är läsningen även här begränsad till en enda apparat.

Adobes kopieringsskydd är dyrt, och bara nio av de läsplattor som finns till försäljning idag har ett avtal med Adobe. På övriga e-läsare kan man inte läsa epub- och pdf-dokument om de är kopieringsskyddade – även om läsplattan kan läsa dessa format i övrigt.

Från manus till digital fil – att göra en e-bok

Att göra en e-bok kan vara enkelt och billigt. I sin enklaste variant är e-boken en textfil, eller en vanlig pdf. För några hundralappar kan den konverteras till ett format som ökar läsoplevelsen och förses med någon form av rättighetsskydd.

Konverteringen kan antingen ske hos förlaget eller hos en extern leverantör – på den svenska marknaden är det Elib eller Publit.

Konverteringen görs oftast från en pdf eller direkt från layoutprogrammet Indesign. I den senaste versionen går det att exportera direkt till epub.

Om utgångspunkten är en pdf bör länkar från innehållsförteckning och eventuella register vara kvar, liksom externa länkar.

Om utgångspunkten är ett dokument i Indesign bör det vara väl strukturerat, det är bara text som formaterats med formatmallar som behåller sin form. Bilder behöver

förses med ”ankare” till sin del av texten, för att inte hamna var som helst i det slutliga dokumentet.

E-boken ska ha ett eget ISBN-nummer. Elib rekommenderar ett gemensamt ISBN för alla olika e-boksformat. Den internationella ISBN-organisationen rekommenderar ett ISBN för varje e-format; ett för epub, ett för pdf och så vidare. Det gör det lättare att se vilka format som finns tillgängliga av en titel och även att sammanställa mer detaljerade försäljningssiffror. På tryckortssidan ska både den tryckta bokens och e-bokens ISBN framgå.

Om boken ska förses med kopieringsskydd ska den krypteras. Den hanteringen sker hos distributören, eftersom den görs unikt för varje bokköpare.

Kostnaden för att lägga ut konverteringen ligger på några hundra kronor per format som boken ska finnas i. För en konvertering till samtliga fyra format som Elib distribuerar tar Elib mellan 1 400 kronor och 2 300 kronor, beroende på hur många böcker det rör sig om.

Metadata

Metadata kallas ibland data om data. Vitsen med dem är att skapa en struktur för att hitta och sortera digitalt material; nyckelord för att underlätta sökningar och sammanställningar. Man kan skapa sina egna metadata – men riktigt användbara blir de först när de är standardiserade, så att alla använder samma struktur för dem; man skapar gemensamma ”hållare” för informationen. Det gäller också att komma överens om vilken nivå de ska ligga på. Om böckerna exempelvis ska förses med en geografisk hänvisning om var de utspelar sig, blir det meningslöst om de ibland är på nivån ”Hornsgatan” och ibland ”Europa”.

Grundläggande metadata kan vara:

Titel

Upphovsman

Ämne

Beskrivning

Sammanfattning

Förlag

Utgivningsdag

Format

Språk

Rättighetsinformation

Om man vill sälja e-böcker kapitelvis blir det nödvändigt att också förse de olika kapitlen med metadata om vilket verk de hör till.

Metadata skapar nya möjligheter att söka e-böcker och att sälja dem på nya sätt. Om exempelvis den geografiska platsen där handlingen utspelar sig sätts ut kan kunderna lättare hitta böcker som handlar om deras hemort eller semesterort.

Men att välja ut vilka metadata som ska sparas, och sedan genomföra det konse-

kvent, kan vara ett tidsödande projekt. Att koppla in läsarna genom sociala medier för att bygga upp metadata kan vara en metod att minska arbetsbördan och öka engagemanget.

Att få metadata rätt är dock av avgörande betydelse. Sökningar i Google Böcker visar hur svårt det kan vara: år 1899 var enligt sökmotorn ett riktigt märkesår – med titlar av Stephen King och Raymond Chandler. Även klassifikationen innehåller underligheter som att *Moby Dick* skulle handla om datorer.

Miljö

Det cirkulerar många rykten och antaganden om e-bokens miljöeffekter. Ofta marknadsförs den som ett bra miljöalternativ till den tryckta boken. Bland argumenten framhålls att e-bokläsarna inte skulle ”döda träd” och att de behöver förhållandevis lite energi. Samtidigt ger elektroniska produkter stor miljöpåverkan vid alltifrån gruvbrytning till metall-, plast och elektronik tillverkning.

Än så länge finns dock inga definitiva, vetenskapliga svar på vad som är bäst. Nyligen publicerade Cleantech Group en rapport om vilka klimateffekter Amazons Kindle har. I den rapporten har koldioxidutsläppen beräknats från vaggan till graven. Man har enbart studerat koldioxidutsläppen – inte hur mycket giftiga ämnen som sprids, eller hur vattendrag och luft påverkas i övrigt. Resultatet från Cleantechs studie är att Kindle är klimatomåttligt bättre än tryckta böcker om man läser ungefär tre böcker i månaden. Den beräknade vinsten är då 168 kilo koldioxid per år.

Resultatet bygger dock på att förlagen samtidigt minskar produktionen av antalet tryckta böcker – att de elektroniska böckerna verkligen ersätter tryckta. På den tid som gått sedan Kindle lanserades har någon sådan trend inte kunnat påvisas.

En fransk studie som gjorts av Hachette Livre visade på ett sämre resultat för läsplattan. Enligt de resultaten skulle man behöva läsa 80 böcker om året i tre år för att läsplattan skulle innebära mindre koldioxidutsläpp än de tryckta böckerna.

En studie av e-bokens hela miljöpåverkan pågår vid Kungliga tekniska högskolan i samarbete med Bonnierförlagen, Adlibris och Elib. Där har man tagit ett bredare grepp, och analyserar fler miljöaspekter: klimatpåverkan, försurning, övergödning och giftighet från vaggan till graven, i en så kallad livscykelanalys.

– Det blir väldigt komplext när man tittar på elektroniska produkter, säger forskaren Åsa Moberg.

Studien jämför en inbunden skönlitterär bok med e-boksversionen läst på läsplatta.

När den här rapporten skrivs är studien ännu inte färdig, men de preliminära resultaten visar att frågan om läsplattan är bra eller dålig för miljön beror mycket på hur många böcker man läser på den. Det krävs att man läser mer än några enstaka romaner per år för att de negativa effekterna av läsplattan inte ska bli för stora – plus att böckerna som blir lästa på läsplattan verkligen ersätter tryckta böcker.

– Om man producerar lika många tryckta böcker och sedan lägger till användningen av e-böcker ökar den totala miljöpåverkan, säger Åsa Moberg.

KTH-forskarna ser flera möjligheter till fortsatta studier. Dels att studera beteendemönster, som kan ha stor betydelse för hur stor miljöpåverkan blir. Dels att granska miljöbelastningen från läsplattor mer i detalj, för att kunna ta fram mer miljöanpassade versioner. Dels att undersöka miljöpåverkan från andra elektroniska läsverktyg, som till exempel mobiltelefoner.

Rapporten kommer att finnas tillgänglig på <http://www.sustainablecommunications.org/> när den är färdig.

I diskussionen om e-bokens miljö fördelar är det många som framhåller mobiltelefonerna som läsverktyg. Även om energibehovet vid läsningen är högre än för en

läsplatta så behöver man inte tillverka ytterligare en produkt. Men några studier som ger faktiska siffror över miljöbelastningen från att läsa böcker på mobiltelefon har ännu inte gjorts.

Integritet

Under sommaren blev det heta diskussioner kring Amazons sätt att hantera ett intrång i deras skydd runt läsplattan Kindle. George Orwells *1984* och *Djurfarmen* hade getts ut av ett företag som inte hade rättigheterna till böckerna. När det upptäcktes raderades de på distans hos alla Kindle-läsare som laddat hem den. Agerandet väckte kraftiga reaktioner, och Amazons chef Jeff Bezos gick ut med en ursäkt. ”Vår ’lösning’ var korkad, tanklös och avviker på ett pinsamt sätt från våra principer”, skrev han på Amazons läsarforum. Så småningom fick de drabbade antingen tillbaka böckerna eller en ersättning på 30 dollar per bok.

En del juridisk expertis menar att den teknik Amazon utnyttjat kan vara ett bra sätt att värna upphovsrätten. Men många har också framhållit riskerna, bland annat om totalitära regimer kan ta kontroll över innehållet i människors bibliotek.

De tekniska möjligheterna att kartlägga enskilda bokläsare ökar också i takt med utvecklingen av ny funktionalitet i e-bokläsare och läsprogram. Plötsligt går det inte bara att samla information om vilka böcker en person läser, utan också var i boken läsaren sätter sina bokmärken och vilka noteringar som görs – och dessutom var användaren befinner sig rent geografiskt. Idag drivs utvecklingen dels av kommersiella och dels av sociala trender. Boken får en plats i sociala medier, där användarna vill kunna diskutera litteraturen och utbyta tips och kommentarer. På den kommersiella sidan utvecklas teknik för informationsinsamling, dels för att automatiskt kunna erbjuda läsarna nya böcker att köpa; böcker som passar användarnas intressen. Dels för att kunna göra bättre matchningar mellan läsare och reklambudskap på annonsfinansierade e-bokssajter.

Pliktexemplar

Den som ger ut en tryckt bok är tvungen att leverera ett antal exemplar till de stora universitetsbiblioteken. Idag har dessutom Kungliga biblioteket, KB, ett avtal med Elib, som levererar en pdf-version av alla e-böcker de producerar. Något tvång att samla e-böcker har dock inte KB. Men inom något år kan det bli en förändring. ”... mycket material som kan vara av stor betydelse för forskningen och det svenska kulturarvet riskerar att förloras för all framtid”, skrev regeringen i direktiven till den utredning som ska bena ut vad av all digital publicering som ska samlas in.

Lejonparten av dagens e-böcker ser dock inte ut att beröras, berättar utredaren Sören Öman.

– Utgångspunkten är att det som har levererats i pappersform ska man inte behöva leverera in igen om det publiceras på nätet.

Den som ger ut en e-bok som i princip är en digital kopia av den tryckta boken behöver alltså bara leverera den tryckta boken. Och handlar det om tidigare utgivning som senare kommer i e-boksform behöver böckerna inte heller lämnas in.

En bok som enbart kommer ut i digitalt format kommer dock att omfattas av den nya lagen. Och det gäller möjligen också e-böcker som i större grad skiljer sig från den tryckta – om de exempelvis förses med extramaterial, länkar och annat.

Före årsskiftet ska utredningen vara klar.

Källor

Personliga kontakter

Peter Andersson, Web37/handdator.se
Edmund Austigard, Den norske bokdatabasen
Anders Borgström, Riidoo
Mattias Boström, Piratförlaget
Andreas Bröll, Royal-Line
Christine Bødtcher-Hansen Forlaeggerforeningen Danmark
Marit Ekelund Maitland, Natur & Kultur
Mats Fagerström, Bokus
Klas Fjärstedt, Norstedts
Johan Greiff, Elib
Maria Hamrefors, Norstedts
Gabiella Hedlund, Bokia Internetbokhandel
Per Helin, Publit
Richard Herold, Atlas
Seiichi Higuchi, Japanska förläggareföreningen, JBPA
Maggie Hilliard, DailyLit
Jesper Holm, Ebog.dk
Edzer Huitema, Polymer Vision
Boel Larsson, Kungliga Biblioteket
Kristoffer Lind, Lind & Co
Ed McCoyd, The Association of American Publishers
Joakim Meyer, BTJ
Åsa Moberg, Avdelningen för Miljöstrategisk analys KTH
Magnus Norling, Billingska Bokhandeln i Höör
Pia Janné Nyberg, Svenska Förläggareföreningen
Magnus Nytell, Bonnierförlagen
Magnus Pettersson Roos, Studentlitteratur
Malin Picha, Tidningsutgivarna
Eddy Robertsen, Elittera/digitalbok
Roy Rue, Svenska Förläggareföreningen
Tina Salomonson, Norstedts
Toru Sanpei, Japan Electronic Publishing Association, JEPA
Ronald Schild, MVB/Libreka, Tyskland
Kei Shimada, Infinita, Japan
Ullrika Svenburg, Sony Ericsson
Pär Svärdson, Adlibris
Linda Säresand, Böckernas klubb
Py Söderström, Elib
Steffen Sørensen, Publizon
Johan Tropp, Adbok
Arnaud Valette, Syndicat National de l'Édition
Alicia Wise, The Publishers Association, Storbritannien
Phil Wood, Interea
Sören Öman, regeringens utredare av frågan om en pliktexemplarslag för elektroniska dokument